

خود پيه سه ندي

فاتح مهلا ره سول شارسټيني

چاپي يه كه م

۲۰۱۴ ز - ۱۴۳۵ ك

منتدی اقرأ الثقافي
www.igra.ahlamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

---

www.iqra.ahlamontada.com

خودپه سەندی

فاتیح مه‌لا ره‌سول شارستینی

چاپی به‌که‌م

۲۰۱۴ ز - ۱۴۳۵ ل

ناوی کتیب: خودپه‌سەندی

بابەت: وتار

نووسەر: فاتح مەلا ڕەسول شارسەینی

تایپ و دیزاین: جەمال دەرویش

چاپی یەكەم ۲۰۱۴ ز ۱۴۳۵ ك

تیراژ: ۵۰۰ دانە

ژمارەى سپاردن:

چاپخانه‌ی زانا

خودپه سه ندى

كورتەيەك

سوپاس و ستايش بۇ خۇاى پەرودەردگار، ئەو خۇايەى كە
ھەرچى ھەمانە ھەمووى لە فەزىل و رەحمەت و بەخشى
خۇيەتى.

دروودو سەلامى خوا لەسەر پىغەمبەرى پىشەوامان موحەمەد
(ﷺ) كە سوپاسگوزارتىن بەندەى خوا بوو، وە خۇپەرستانى
وەكو ئەبو جەھلەكانى زەمانى لە شانۆى ژيان لابردن، رەزاو
رەحمەتى خوا لە ھاوەلانى پاىەبەرزو شوپىنكەوتووان و ھەموو
ئيمانداران بە گشتى.

خوپنەرى سەنگىن: ئەوەى كە ژيانى مروفايەتى لە ژيانەو
كردووە بە ژان كەسانى خۇپەرستن، جا لە بوارى سياسى و
ھوكمرانيدا بىت، يان ئابوورى و فەرھەنگ و رۆشنبيريدا بىت،
كەسانى خۇپەرستە بوونەتە خۆركەى ژيان، كە سەرەنجاميان
بەدبەختى خۇيان و بەدبەختكردى كۆمەلگای دەوروپەريانە،
لەم رووانگەيەووە ئەم كورتە باسە دەخەينە بەر ديدەو دەستى
بەرپزتانەووە ئيوەش دۇعاى خىرمان بۇ بكەن.

فاتح شارستېنى

بەشی یەكەم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

ئیمانداران: مروّف بە فیتەرت کەسیکی کۆمەڵایەتیەو
ناتوانی بە تەنیا بژی. جا مروّف کە لەناو کۆمەڵدا ژیا، ئەوا
یا کەسیکی گونجاو و گۆی بو خەلکی دەگری و خەلکی گۆی
ی بو دەگرن، پرس و پراویژ دەکاو پرس و پراویژی پی دەگری
(المؤمن! الف مألوف)، ئیماندار تیکەل بە خەلکی دەبی و ئەگەر
قەسەیهك، کرداریك، رەفتاریکی بەرامبەر کراو لەگەڵ ئارمزی
ئەودا نەگونجا، ئەوا توپە نابێ و ئارام دەگری و تەنها خۆی
بەراست نازانی. پێغەمەری خوا (ﷺ) فەرمویهتی: (المؤمن الذي
يُخَالِطُ النَّاسَ وَيَضُرُّ عَلَى أَذَاهُمْ خَيْرٌ مِنَ الَّذِي لَا يُخَالِطُ النَّاسَ وَلَا
يَضُرُّ عَلَى أَذَاهُمْ) أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَةَ بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ.

ئەو ئیماندارە کەوا تیکەلێ خەلکی دەبی و ئارام دەگری
لەسەر ئەو نازارو نارەحەتیانە کە لەئەنجامی ئەو تیکەلایەدا

توشى دەبى، چاكتره لەو كەسەى، لەو ئيماندارەى كە تىكەلى
خەلكى نابى و ئارام ناگرى لەسەر ئازارەكانيان.

بەلام ئەگەر كەسێك خۆى پى راست بوو، وە چاوى تەنها
خۆى دەبينى، وە گائەى بە عەقلى خەلكى دەهات، تەنها
بەرژەوهەندى خۆى دەويست و دونىاى لە چاوى بەرژەوهەندىەكانى
خۆيەوه دەبينى، دونىا هەمووى كاول ببوايە تەنها ئەو
مەصلەحەتى برۆيشتايە بەلایەوه گرنگ نەبوو، هېچ كات گوى
ى بە بەرژەوهەندى خەلكى نەدەدا. ئەوه لە زمانى عەرەبىدا
پى دەلێن كەسێكى ئەنانى يە كە (ئەنانى) لە (أنا، أنا) من،
من وەرگىراوه. ئەوهەندى بىر لە خۆى دەكاتەوه، بىر لە
كەسى تر ناكاتەوه. بە زمانى شىرىنى خۆمان پى ى دەوترى
- خۆپەرست.

جا قورئانى پىرۆز باسى سى وشەى نابەجى دەكات، كە
لە سى كەسى جىاوازمەوه دەرچوو. ئەوانىش وشەى (أنا) كە
ئىبلىس ووتى: ﴿أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْنِي مِنْ نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾ من
لەو چاكترم. لە ئادەم. بۆ؟! بەهۆى ئەصل و فەصلەوه، من
لە ئاگرم، ئەو لە قورە. سەيركەن، (أنا)، من، من..

ئەم (أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ) ى ئىبلىس هەتا قىامەت بەردەوامە، وەكو
مەدرەسەيەك وايە، سەدان و هەزاران خۆپەندكارى هەيە

له بهرگی جیاوازا، له زه مان و زه مینی جیاوازا، هی وا هه یه شانازی به زانست و شهاده که یه وه دهکات، هه میسه دهلی: من وام و من وام، وهکو نه وهی کهس هیج نه زانی. حساب بو کهس ناگات.

هی وا هه یه شانازی به به نه سه ب و بنه ماله که یه وه دهکات دهلی: (من له فلان بنه ماله م). مه بهستی نه وه یه چون هاوشانی فلان که سم که له فلان بنه ماله ی تره. ته نانهت نه م نه خو شی یه پیسه جاری وا هه یه له ناو خه لکانی زور ئیماندارو نه هلی مرگه وتیشدا زیندوو ده بیته وه. به لام به نوری ئیمانه که یه کسر بهرچاوی رون ده بیته وه هه ست به که موکوری خوی دهکات و په شیمان ده بیته وه. هه روه کو صه حابی پایه بهرز (ئه بو زه ری غیفاری) له کاتی دمه بو له و قسه تیک گیراندا به بیلالی حه به شی ووت: کو ری دایک رهش!! به لام هه ر زوو په شیمان بو وه داوای له بیلال کرد به و قاچه ره شانیه پی بخته سهر سهر دموچاوه سپیه که ی نه م! به لام بیلال گهر دنی نازاد کرد.

یاخود نه م نه نانیه ته به هو ی پله و پایه و ده سه لات و ده ست رویش تو ییه وه توشی مرو ف ده بیته. کاتی مرو ف حه ره س و حیمایه له پشتی خو یه وه ده بین، پله و پو سستی خوی له

حکومەت و سولتەدا دەبینی. ئەمجا خۆی لە ئاستی کەسیکی
 بێ دەسەلاتی، بێ خزم و کەسەوه دەبینی، وا ئەزانێ ئەم
 هاوشانی ئەو نی یە و ئەو هاوڵاتیەیی پێ کەمە، بێ دەسەلاتە،
 مافی ئەو نی یە لەکەڵ ئەودا بە ڕیگادا بپروات، یان بەو
 ڕیگیانەدا تێپەرێت کە ئەو خاوەن پایەیی پێدا دەپروات.
 یان لە فەرمانگەو دائیرەدا نابێ ئەم وەکۆ ئەو سەرە بگری،
 چونکە دەلی: (أَنَا حَرٌّ مِنْهُ).

هەر وەکۆ لە میژوی ئیسلامیدا بۆمان دەگیردرێتەوه کە
 لە (میسر) لە زەمانی خیلافەتی حەزەرتی عومەری کۆری
 خەتابدا، فەرماندەیی بەناوبانگی ئیسلام (عەمری کۆری عاص)
 کە والی میسر بوو، لەکاتی پێشبرکێ ی سالاڵەیی ئەسپ سواریدا
 کە وەکۆ پالەوانێتی وەرزشی ئەنجام دەدا. کۆری عەمری
 کۆری عاص لەکاتی پێشبرکێ دا، پێش هەموانی دایەوه، تەنها
 یەك کەسی لە هاوشانی خۆیەوه بینی کە ئەسپەکەیی تاودابوو،
 دەیویست یەکەمی پێشبرکێ ی ئەسپ سواری بەدەست بەیانی..
 کۆری عەمر کە سەیری خۆی کرد، ئەم کۆری والی میصرەو
 باوکی بەناوبانگترین فەرماندەیی سەربازیهو خاوەن نفوزو
 دەسەلاتە، ئەو کەسەش کە دەپهوی پێشبرکێکەیی لێ بباتەوه،
 کەسیکی قیبتی، مەسیحی میصرەو بێ پشتیوان و بێ کەس

و كارمۇ ھاۋالاتىھكى وەرزىشكارى سادەيە. بۇيە يەكسەر لە
 دلى خۇيدا ئەنانىيەتى جولۇ، وشە ناشايستەكەى ئىبلىس لە
 ناخيدا جولۇ (أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ). بەلام ئەم بە جورىكى تر تەعبىرو
 گوزارشتى لەم بۇچونەى داۋ، لەگەل لىدانى قەمچىەك لە
 پىشتى بۇ ئەۋەى ھىزى لى بېرى و دۋاى بخاۋ خۇى يەكەمىيەكە
 بەدەست بىنى. پىشى ووت: ئەم قەمچىە بگرو بىزانە كى
 لىت دەدات. بىناسە (أنا ابن الأكرمين). من كورى چاكتىرىن و
 بەرپىزتىرىنم!! تەماشاكەن (أنا) چۇن مرقۇف بە ھەلەدا دەبات.
 بەلام كاتى ئەم گەنجە بى كەسە، مەزلومە شكۋاى
 مەزلۇمىيەتى خۇى بىردە لاى خەلىفەى مسؤلمانان ئىمامى
 عومەر، لە ئەفرىقاۋە رۇپىشت بۇ ئاسىيا، لە مىصرەۋە چوۋ
 بۇ مەدىنە، بۇ لاى كاربەدەستى دادپەرۋەر. ئىمامى عومەر
 ھەرزوۋ بىرپارى دادپەرۋەرانەى خۇى دا. ئەم (أنا) يەى
 ھەلۋەشاندەۋە بىرپارى دا كە ئەۋ قىبىتى، مەزلومە، سەتم
 لىكراۋە، تۆلە لە كورپەكەى عەمرى كورى عاص بكاۋەۋە
 قەمچىەكە لە پىشتى بداتەۋە و تەنانەت فەرموشى: ئەگەر
 ھەز دەكەيت قەمچىەكىش لە پىشتە سەرى سەرە روتاۋەكەى
 عەمرى باۋكىشى بدە، چونكە كە سەيرى پلەۋ پاىەى باۋكى
 كىردوۋە ئاۋا ئەنانىيەت و خۇپەرستى گىرتوۋىەتى.

دواى ئهوهى تۆله و مرگيرايه وه. ئيمامى عومهر ئهم رسته جوانهى
 فهرموو، كه ههر دهبي قسهى عومهرى دادپهروهر بى كه فهرمووى:
 (متى استعبدتم الناس وقد ولدتهم أمهاتهم أحراراً) ئهري تا كهى خه لكى
 دهكهن به كۆيله، له كاتيكا به نازادى له دايك بوون؟!.

ئه مپروش دهبينين چۆن كورى بهرپرسانى حيزبى و حكومى
 به ئوتۆمبيله ئاخىر مۆديله كانيان. كه به پارهو قوتى ئهو
 ميلله ته كړيويانه و دزيويانه، پۆز به سهى خه لكى پاكو هاوالاتى
 سادهى دل پاكي ئهم كوردستانه دا لى ددهن و دهئين (انا ابن
 الأكرميين)، به لام به داخه وه عه دلى عومهرى نى به پشتيان
 نه رم بكات ئهو (انا) به يان له بير بباته وه.

كه واته: هۆكارى به كه م بۆ ئهوهى مروف توشى ئه نانيهت و
 خۆپهرستى ببى، برىتى به له (انا، انا) من، من. من هاوشانى
 خه لكى نيم.

ووشهى دووهم: (لى) كه فيرعه ون وتى: ﴿الْيَسَ لِي مُلْكٌ مِّصْرَ
 وَهَٰذِهِ الْأَنْهَرُ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِ أَفْلا تَبْصُرُونَ﴾ الزخرف: ۵۱.

واته: فيرعه ون جاريدا به ناو قهوم و گه له كهيدا و وتى:
 ئهى قهوم و گه لم، من پاشاى ميصرم و فهرمانرخواى ئهم
 ولاته م، ئهو روبرانه ش به بهر كۆشكه كانمدا دهروات. ئايا ئهم
 دهسه لاتهى من نابيين؟!.

ههروههها فیرعهون بۆ خۆپه رسته کهی (أنا) شی به کار دههینا.
 به دهسه لاته کهی بوغرا ببوو. کاتی که ته ماشای موسای پاکو
 خاوهن دهست سپی دهکرد، به هاوشانی خۆی نه دهزانی و به
 چاوی سوک سهیری دهکرد. فیرعهون به قهومه کهی دهگوت:
 ﴿أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ مِثِّي وَلَا يَكَادُ يُبِينُ﴾ الزخرف: ۵۲.
 واته: ئایا نابینن من چاکترم لهو کهسهی ناوبانگی نی
 یهو که سایه تیهکی لاوازو نه ناسراوهو زمان پاراو نی یهو له وانه
 نی یه بتوانیت چاک خه لکی تی بگه یه نیت.

ههروههها فیرعهون ئه وهنده خۆپه رست بوو که به قهومه کهی
 دهگوت: ﴿مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾
 غافر: ۲۹.

واته: من ته نهها هه ر ئه و راو بۆچونه به چاک دهزانم و لام
 په سهنده که پیم راگه یاندن. من ته نهها رێبازی چاک و دروستم
 نیشانداون!!

ههروههها فیرعهون به په رله مانه کارتۆنیه کهی و دهر باره گانی
 دهگوت: ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَأْتِيهَا الْمَلَائِكَةُ لَعَلَّكُمْ مِنَ الْإِنسِ
 غَيْرِ﴾ القصص: ۲۸.

واته فیرعهون سه رکه شانه ووتی: ئه ی خه لکینه من کهسی تر
 شک نابهم که شایسته بیت به وهی خواتان بیت. جگه له خۆم!..

بەئى ئەمەش كە فىرەئون ووتى. بوو بە مەدرەسەيەك
كە ھەرچى دىكتاتورى سەر زەوى يە ھەمان شت دووبارە
دەكەنەو (قەسە ھەر قەسەى مەن، پرىنى و بۆچۈنى پەسەند
ئەو ھەيە مەن پەسەندى بىكەم، ئەو ھە چاكە مەن پىم چاكە).

بەداخەو ھە ئىكشى يان لە ترسان يان بۆ ماستاۋچىتى
چەپلەي بۆ لىدەدەن و دەللىن: (إذا قال صدام قال العراق).
واتە: ھەقلى ئەو ھەموو مىليون ھەلگەى ئەم وولاتە بە قەدەر
ھەقلى ئەو سەرۆكە كار ناكات!!! يەنى ھەقلى ئەو ھەموو
مىللەتە بەو ھەموو ھەلگە زاناو پروفىسور و دكتوراۋ ياساناس
و پىتۆل و ھەكىمەو ھەكسانە بە سفر!!

ئەي خۇ بىنىمان دىكتاتورەكەى مىصر - ھوسنى ناموبارەك
- كە سەرەتاي خۇ پىشاندان و نارەزايى ھەلگى وولاتى مىصر
كە دەيان سال بوو سەرگوت كرابوو، دەستى پىكرد، ھاتە سەر
شاشەو دەيگوت: خۇ مەن ھەزناكەم لەسەر دەسەلات بىمىنەو،
بەلام ھەرچەندە سەردىنەم و سەر دەبەم و بىردەكەمەو. تا
كەسەك كە شايانى ئەو بى لە جىگەى مەن بى، تەنھا ھەر
(خۇمە)!!! بەلام چارەنوسى ئەم خۇپەسەندە، ئەم ئەنانىيە،
كە فىرەئون سەر قافلەيەتى و ھەزاران دىكتاتور ھاورىبازانى
چىيە!؟

ئەو چارەنوسیانە کە پوژی بەرامبەر حەق و راستی وەکو
میزلەدانی کە فوی تیکرابی و برۆا بە روی ئاسمان. بەلام هەرکە
درکێکی پیداجوو، شتیکی بەرکەوت، فش دەبیتەووە دەکەوێتە
سەر زەوی و حەجم و قەبارە ی راستەقینە ی دەرەکەوێ. ئەم
خۆپەسەندەش کاتی زانیان گڕۆلەیان کەوتۆتە لیژی ئەمجا
دەگەرپنەووە بۆ پەئی میلەت، هەرودەکو فیرەوون کە تینی بۆ
هات بەرامبەر موسای رزگارکاری چەوساوان و پشت شکینی
زالمان، ووتاری بۆ جەماوەر دەداو دەیکوت: ﴿قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُ
إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ عَلِيمٌ﴾ (۳۴) ﴿يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ
فَمَاذَا تَأْمُرُونَ﴾ الشعراء: ۳۴ - ۳۵.

واتە: فیرەوون هیچی بۆ نەمایەووە، بەدانیشتوانی دەورووبەری
خۆی ووت: ئەم موسایە جادوگەرێکی زاناو شارەزایە. دەیهوێت
لەسەر زەوی خۆتان دمرتەن بکات بەهۆی جادووەکەیهووە،
فەرمانتان بە چی یە؟ چی بکەین باشە تا سنوورێکی بۆ
دابنێین؟

هەزار پەرحمەت لە وتاری بیژی حەق بیژ، شیخ عبدالحمید
کشک، کە لە وتاری کیدا لە خطب الشیخ عبدالحمید کشک ج
۸ ص ۲۷ دا نوێسراوەتەووە. لەسەر شیکردنەووەی ئەم ئایەتانە
دەفەر موی: (مَتَى كَانَ فِرْعَوْنُ يَأْخُذُ رَأْيَ غَيْرِهِ؟ هَذَا الدِّكْتَاتُورِيَّةُ

إِذَا شَعَرْتَ بِالْفَشْلِ تَرْجِعْ إِلَى الشَّعْبِ، وَبَعْدَ مَا يَصْفُو لَهَا الْجَوُّ، تَفْتَحِ السُّجُونَ لِلشُّعُوبِ).

بهراستی جی ی سهرسوږمانه. ئهوه که ی فیرعه ون وای لیهاتوه دهگه پیتته وه بو رای خه لکی؟! بهراستی دیکتاتوریه ت ئاوايه. ههرکات ههستی به فه شهل و هه ئوده شان و پوژی رهشی خو ی کرد، دهگه پیتته وه بو رای خه لکی و بو چونیان وهرده گری و راپرسی دهکات! به لام ههرکات مه ترسی له سهر نه بوو. جه وه که ی به دل بوو. ئه وه ده رگای زیندانه کان به سهر گه لدا دهکاته وه!.

به لام سهره نجامی فیرعه ونیش ههر تیا چون بوو. ههر به و نیله ی شانازی پیوه ده کرد تیا چوو!.. ههر وه کو ئیبلیس به هو ی ئه و ئه نانیه ت و خو په رسته ی وه به له عنه ت کرا..

سییه م: ووشه ی سی یه م که خو په رستان به کاری ده هینن (عندی).
که قارون ووتی: ﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي﴾ القصص: ۲۸.

ئهمهش که قارون ووتی و به ردی بناغه ی دانا، بوو به بناغه ی مه دره سه ی فیکری سه رمایه داری.. ئه مرؤ جیهانی سه رمایه داری ده ئی: گرنه ئه وه یه پاره ت ده ست بکه و ی. ئیتر شتیک نی یه به ناوی حه رام. وه شتیک نی یه ناوی قه رزی بی سوو - رپبا - بی.

به‌لام سه‌ره‌نجامی قارپونی خۆپه‌رستیش هه‌ر به‌هیاك
چوون بوو. ﴿فَغَسَفْنَا بِهِ وَبَدَارِهِ الْأَرْضَ﴾ القصص: ۸۱.

ئه‌مه‌رۆش له‌سه‌ده‌ی بیست و یه‌گدا، وا جیهانی سه‌رمایه‌داری
به‌هۆی رپبا خۆریه‌وه، به‌دمیان بانکی گه‌وره ئیفلایسی خۆی
راگه‌یاندا، وه‌كو قارپون و سامانه‌كه‌ی به‌ناخی زه‌وی له‌ناوچوندا
رۆچوو.

به‌ئێ له‌بواری تاكه‌كه‌سه‌یشدا ده‌یان كه‌س هه‌ن كه‌ خوای
گه‌وره مال و سامانی زۆری خستونه‌ته به‌رده‌ست، به‌لام وه‌كو
قارون خۆپه‌رستن.

سه‌رنجی ئه‌م روداو په‌سته‌قینه‌ بده‌ن، كه‌ دكتۆر محمد
راتب النابلسی، له‌ كتیبه‌ به‌نرخه‌كه‌یدا (موسوعة أسماء الله
الحسنی ج ۱ ص ۱۵۲) دا ده‌فه‌رموئ: كورپێکی گه‌نجی زۆر رێك
و پێکی به‌دین و خواناس، په‌هوشت به‌رز، سیما پاك و جوان،
چوووه‌ خوازبێنی كچی كابرایه‌کی ده‌وله‌مه‌ند، كه‌ كچه‌كه‌ زۆر
دیندارو په‌هوشت به‌رز بوو. به‌لام باوكی چاوی ته‌نها پاره‌ی
ده‌بینی. بۆیه‌ كاتێ ئه‌م كورپه‌ چوووه‌ خوازبێنی ئه‌م كچه‌،
باوكی كچه‌كه‌ ته‌نها یه‌ك پرسپاری له‌ بنه‌مائه‌ی كورپه‌كه‌ كرد.
ئه‌ویش ئه‌وه‌ بوو: ئه‌م كورپه‌ كه‌ ده‌یه‌وئ ببێته‌ هاوسه‌ری كچی
من، مانگی چه‌ندی ده‌ست ده‌كه‌وئ؟! ووتیان: ئه‌وه‌نده. باوكی

کچه که به لوت بهرزی و ته که بوریکه وه ووتی: جا خو ئه وه
پاره ی سه عاتیکه که من پهیدای ده که م، یانی نه وه یه ک مانگی
ته و او پاره ی یه ک سه عاتی من پهیدا ده کات؟! من چو ن کج
ده دم به هه زاری ئاوا. کچی من به وه به خپو ناکری!!

به م شیوه یه نه م خو په سه نده نه م بنه ماله به پرزه ی له
ماله که ی کرده دهره وه. به لام نه نه م کوره ژنی هینا، نه نه م
کچه شوی کرد. سال هاتن و رویشتن ﴿وَتَاكَ الْآيَاتُ تُدَاوِلُهَا
بَيْنَ النَّاسِ﴾ آل عمران: ۱۴۰.

نه م پیاوه بازرگانه، بازرگانی و معامه له که ی پرۆ به پرۆ
روو له شکست بوو، هه رچه ند ده یویست هه ستیته وه زیاتر
تیده شکا، تا هیچی نه ما، ئیفلاسی کرد، خواخوا ی بوو کاریکی
باشی لای یه ک دهره ده ست که وئ، نه م کوره گه نجه ش خوا ی گه وهره
دهرگای رزق و پرۆزی فراوانی لی کرده وه بوو به سه ره رشتیاری
پرۆزمیه کی گه ورمو له بهر ده ست پاکی و نه مینی وه کو
خاومن کو مپانیا وا بوو، باوکی کچه ده و له مه نده که ی جاران،
زور به مه منونی یه وه چو وه لای و داوای لی کرد له سه ر کار
دایمه زری ئی ﴿جا خه لکی خو په رست هیچی پی عه یب نی یه،
نه گهر هه ی بوو وه کو کهر دهره ی، نه گهر نه یبوو وه ک سه گ
ده وهری﴾. له بیر خو ی دهره وه که نه مه هه ر نه وه گه نجه یه

كە ئەم وائەزانی كچەكەى ئەمى پى بەخىو ناكرىت، بەلام ئەم كۆرە مسولمانە دلفراوانە، باسى رابردووى نەكردوو ھەر لە روشى نەدايەو، بەگەرمى پيشوازی لیکردوو کاریکی شایستەى پيسپاردو سەرەنجام ئەم پیاوہ خۆى ملی ئەم گەنجە صالحە، خواناسە، بەرپزەى گرت و داواى لیکرد کە کچەكەى پيشکەش بکات! کۆرەكەش بە سوپاسەوہ دەستى ماچ کردو بە کچە پاکە خواناسەكە شاد بوو.

کەواتە ھەرگیز بەھۆى دەولەمەندیەوہ مەبە بە کەسىکی خۆپەسەند، چونکە سەرەنجامى خراپە.

ئەمرو بەداخەوہ خۆپەرستى و ئەنانیەت بە چەند شیواز دەبینرى. بەلام ھەموى پەشیمانى لەدوايە. ئەمەش چەند نمونەيەك لە خۆپەرستى:

خۆپەرستى لە ژيانى خیزانیدا: پیاوى وا ھەيە خۆپەسەندو ئەنانى يەو لەناو خیزاندا تەنھا برپاوى بەراو بوچونى خۆى ھەيە، پرس و راپوژ بە خیزان و منالەکانى ناکات، منالەکانى ماچ ناکات، لەگەڵیان دانانىش، نانیان لەگەڵ ناخوات..

ھەروەھا ژنى وا ھەيە ئەوہندە خۆپەسەندە ھەرچى حیساب بى بۆ میردەكەى ناکات. کاتى کەسانىك دەچنە لای ھاوسەرەكەى بۆ ئەوہى باسى شتىكى لەگەڵ بکەن ئەم ژنە

یهگسه ر دیته وهلام و بریار دهردهکات و هیچ حساب بۆ
هاوسه ری، هاوژینی ژیانی ناکات..

جاری واش ههیه گوریک له مالد. یان گچیک له مالی باوکید.ا.
ئهوهنده خۆپهرسته، خۆی کردوو به دهرپاستی مال و ژیانی
ئهه خیزانهی ناخۆش کردوو حساب بۆ دایک و باوک و خوشک
و براکانی ناکات.. جا به پاستی ههر خیزانیك خۆپهرستی و
ئهنانیهتی تیدا بی خۆشبهختی لی باردهکات و بارگه و بنه ی
دهپچیته وهو ناارامی زال دهبی بهسه ر ژیاناندا.

ههرکه سی تهنها خۆی ببینی و وا بزانی ئهوهی ههیهتی. له
نان و له ناوو له مهکانهت و پلهو پایه و منال و مال. هی ئازایهتی
و جوامیری خۆپهتی، ئهوه به پاستی به ههله جووه. ئهوه خوی
گهوره پهند و وانیهکی وای دادهدا که دهیکات به پهند..

بانگخوازی ناوداری سوری (د. محمد راتب النابلسی)
دهفه رموی: ژنیک که شوی به پیاویك کردبوو، که چهند سال
بوو ژیانی هاوسه ری پیکه وه نابوو، به لام منالی نه بو بوو. ئهه
ژنه ی که زانی به پشکنینی پزیشکی هۆکاری منال نه بونه که ی
له مه وهیه، داوای له میرده که ی کرد که بچئ ژنی دووهم بیئ
و با له خۆشی منال مه حروم و بی بهش نه بیئت. ئهوه مبوو کابرا
ژنی دووهمی خواست و ئهه ژنه یان ههر زوو که وته بواری

ھامىلە بوون و منال بوونەو. دواى چەند سالىك كە ئەم ژنە تازە دوو منالى ھەبوو، وە ھامىلە بوو بە منالى سى يەمى. بە ھەويەكەى ووت: قسە لە قسەمدا نەكەى ھەى وەجاخ كوڤر. ئەگەر ھىچ بويتايە منالېكت دەبوو!! تۆ تەنھا خزمەتكارىكى لەم مالدەداو ھىچى تر. ئەودەتا من مندالېك لە سىكمايە، منالېكم بەبەر مەمكەو، مەى، منالېكم لەتەنىشتەو دانیشتوو.. لەبەر ئەو (من) ھاوشانى تۆنىم!!

بەلام كى باومردەكات كە لەماو، مەىكى كەمدا منالەكەى سىكى لەبارچوو. دوو منالەكەى تریشى يەك بەدواى يەكدا مردن! وەھىچ منالى تریشى نەبوو دواى ئەو. بەلام پاكى و بېگەردى و دەسەلات ھەر بۆ خواى پەروردگارە كە ئەو ئاھەرتەى كە چەندىن سال بوو منالى نەبوو. خواى گەورە لەسەر يەك پېنج منالى كورى پى بەخشى!! وە ئەو ژنە تازەى بوو بى منال و لەلاى ئەمان بەخىو كرا!!

مامۇستا ملا ئەحمەدى سىوھىلى لە شىعەرېكدا لەژىر ناوئىشانى (بەشى خودا) دەفەر موى:

شانازى مەكە بەسەر خەلك و خاك

تۆش و پەنى ئەوان ئەبىتەو خاك

لەم ژيانە كەمەى دونىاي بى بەقا

بەرامبەر بە خوا با بىتبى وەفا
 ھەموو ساتىكى زىانت ھۆشياربە
 بەدەست خۆت نىە جوان ئاگاداربە
 ھىنەرو بەخشەر بۆ لاشەو گىانت
 ھەر خوايە چاگەى ئەوئ، نە زىانت
 ھەست و زانين و بينين و بىستن
 جوانى و دەسەلات، بىدارى و خەوتن
 ئەولادو مال و خزم و دوست و كەس
 تواناي خۆت نى يە، عەگاي خويەو بەس..

ئيماندارى بەرپىز، مەرقى وشيار: ئاگاداربە زۆر خۇپارىزبە
 لە خۇ پەسەندى، بە تايبەت ئەو كاتانەى كە ئىشيك ھەر
 بەتۇ دەگرا، خەلكى دەھاتنە بەر دەرگات. جا كاربەدەستى،
 مامۇستاي، خاوەن پىشەيەكى، پياو ماقولئىكى، دوكتورئىكى،
 دەولەمەندئىكى. نەچى بەفرسەتى بزانى بلىى تەنھا (من)
 ھەم ئىتر چۆنم بوئ ئاوا رەفتار دەكەم، چونكە عاقىبەت و
 سەرەنجامى نەدامەتيە.

ھەر د. محمد راتب النابلسى دەفەرموئ: ھەفتا ھەشتا
 سائىك لەمەوبەر لە دىمەشقى سوريا. دكتورئىكى پياو ھەبوو،
 ئەم پزىشكە ھەرچەند پياو بوو. بەلام پىسپۇرپەكەى لە بواری

ژنان و منال بووندا بوو. جگە لەو لە شاری دیمەشق و دەورووبەریدا هیچ دوکتۆریکی بواری ژنان نەبوو، جا ئەم پزیشکە ئەمەى بەهەل دەزانی و ھەرکاتى ئافەرەتلىك پېیووستى پزیشكى ھەبوايەو نەیتوانیایە بە پىی خۆى بىت بو عەيادەكەى و ئەم بچوايە بو مائیان، دەبوايە ھاوسەرى ژنەكە، عەرەبانەيەكى بو بەكرى بگرتايە - كە وەكو تەكسى ئیستا وابوو - وە ھەروەھا لیرەيەكیشى بدایە حەقى ئەوەى كە عەيادەكەى جیھێشتووە. بێجگە لە پارەى دەرمان و حەق دەستی تايبەتى خوشى!! ئەمجا ھەرچەند مالى نەخۆشەكە بپارانايەووە كە ھەژارن و پارمیان نى يە. دەيگوت: ئەووە موشكىلەى خۆتانەو من حەقم بەسەر ئەووە نى يە ھەتانە يان نا!!.. دكتۆر محمد راتب نابلسى كە ئەم بەسەرھاتەمان بو دەگيرپتەووە دەفەرموى: بويان باس كردوم كە: ئافەرەتى نەخۆشى وا ھەبوو كە پاخەرى ژیر نەخۆشەكەيان فرۆشتوو نەخۆشەكەيان لەسەر زەوى پاكیشاو، تەنھا بو ئەوەى لیرەكەى بو پەيدا بكەن و دكتۆرەكە بێنە سەرى و ئەم ژنە داماوە لەو ئازارە پزگارى بىي!!

بەئى دواى چەندین سال لە كاری پزیشكى و كۆکردنەوەى پارمیهكى زۆر، لە خۆشترین جیگای شاری دیمەشق، جوانترین و سەرنج پاكیش ترین خانوى كرد، ئەم كۆشكە ھەتا ئیستاش

له دیمه شقی سوریا ماوه. به ئی کاتی که چوووه ناو خانوووه
 بی وینه که یه وه. سبحان الله، هه ره ئه وه شه وهی که چوووه ناوی
 جه لدهی ده ماغ ئی داو توشی شه له له بوو!! ماومیه کی کهم
 ژنه که ی خزمه تی کردو به ده وریه وه بوو. به لام که زانی تازه
 ئومیدی چاک بونه وهی لی ناکری، داوای له مناله کانی کرد که
 بیبه نه هه وره بانای خانوه که یانه وه و خزمه تکاریکی بو بگرن،
 که خواردنی بداتی و پاکی بکاته وه!!

به ئی ئهم پزیشکه که به وه بی ویزدانیه ته وای ته مه نی
 پارهی بو ژن و مناله که ی گوگرد بووه. له پیناوی ئه وهی زیاتر
 ده و له مه ند بی و کۆشک و ته لاری جوانترو خواردنی خوشتەر
 بو ژن و مناله که ی ئاماده بکات، به وه هه موو زانسته ی که له
 بواری پزیشکی ئافره تاندا هه یبوو، ته نها یه ک خزمه تیشی
 له بهر خاتری خوا به نه خوشتی که هه ژار نه کرد، بویه وای
 دهمزانی که ژن و مناله کانی له م نه خوشتیه دا له سه ر چاوی
 ده گرن. به لام که سه یری کرد وا خزمه تکاریان بو گرتو وه و
 ژنه که ی دیار نی یه، داوای خیزانی کرد. خزمه تکاره که هه موو
 جار ئی له هه وره بانه که وه ده هاته خواره وه و ده رویشته وه بو
 سه ره وه بو لای و روی نه ده هات بل ئی: ژنه که ت ده ئی: هه زنا که م
 بیبینم! بویه ده یگوت: پیم وتوووه بیت بو لات. به لام نازانم

بۆچی نایەت؟! تا دواى چەندین جار، ئەم پزیشکە بەککەوتە
تێگەشت کە ژنەکەى ئیتر ئامادە نى یە لەلای بێت و تەنانەت
گوێ ی لە قسەى زۆر ساردو سوک بوو، کە ژنەکەى پێ ی
دەوت و بیزارى خۆى لەم بەککەوتەیه دەردەبەری!

بەلێ ئەم پزیشکە ماوەى هەشت ساڵ بەم شیوەیه مایه‌وه.
تەواوى ئەو هەشت ساڵه تەنها ئەو کەسەى بە مانگانە وهکو
خزمەتکار بەکرپیان گرتبوو. خواردن و خواردنەوهى دەدايه‌و
پاکى دەکردەوهو بۆ یەك جارىش ژنەکەى و مائەکانى نەچونە
لای قسەیه‌کى لەگەڵ بکەن.

نەك هەر ئەوه بەلگۆ لە ئەنجامى ئەو بۆگەنە ناخۆشەى کە
لەلاشەى دەهات و لە هەورەبانەکەوه بۆ ناو مائەکە دەگەرايه‌وه.
ژنەکەى برپارى دا ئەو بۆگەنە لەمائەکەى دوربختەوهو ئەم
خانۆه پاک و بۆنخۆشە بەم بۆگەنیه پيس نەبێ، بۆیه لەدورى
مائى خۆيان خانویه‌کى بۆ بەکری گرت و لەگەڵ خزمەتکارەکە
ناردیه ئەوى!.. بەلێ هەر ئەو خانۆهى کە ئەم پزیشکە بە
رەنجى چەند ساڵه‌ى و پارە کۆکردنەوهى لە ژنانى نەخۆش
هەزار دروستى کردبوو. ئیستا لێ ی دەکریته دەرمەوهو نایانەوى
بە بۆنى لاشەى و نالەنالى شەوانى لەبەر ئازار، هێمنى و
پشووian لێ تیک بچێ!..

سبحان الله ئەو دىكتورى بەزەيى بەژنىكى ھەژاردا
 نەدەھاتەو ھەپشى ژېر نەخۆشەكەي پى فرۆشتن بۆ
 ۋەرگرتنى لىرەيەك، ئەم دىكتورە خۆپەرستە ئەنانى يە، بەۋەي
 كە دەيزانى غەيرى ئەو دىكتورى ترنى يە تا خەلگى بچنە
 لاي. ئاۋا خەلگى نەخۆشى زەلىل دەكرد، خۋاي گەۋرە ئاۋا
 زەلىلى كرد... ئاۋا ئەو كۆشك و تەلارەي كە بەۋ پارانە دروستى
 كرد، بوو بە ھەسەرت و داخ و مەراق و ژورېكيان پى رەۋا
 نەبىنى و سەرەنجام ھەۋرەبانەكەشيان پى رەۋا نەبىنى كە بە
 نەخۆشى تىيدا بژى!

ھەر ئەو ژن و مائالەي بۆ ئەۋان پارەي كۆدەكردەۋە. ھەر بە
 ئەۋان لە مائەكەي كرايە دەرەۋەۋ ھەر بەۋ پارەي كە خەلگى
 پى زەلىل دەكرد، خۋاي گەۋرەش زەلىلى كىردوۋ كىردى بە
 پەندو عىبەرت بۆ ھەركەسى پەند ۋەرگىر.

بەللى ئىمانداران: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بەم دوعايە فېرى
 ئەۋەمان دەكات كە ھەرگىز ئەنانى و خۆپەرست نەبىن و
 ۋانەزانىن كە ئەۋەي ھەمانە ھى شەھامەت و ئازايەتى و دلېرى و
 بوپىرى خۆمانە. بەلكو ھەموۋى ھى خۋاي گەۋرەيەۋ ئەمانەتەۋ
 بۆ تافىكردنەۋەيە، ئەگەر بۆ كەمتر لە چاۋتروكانى لوتفى
 خۋامان لەگەل نەبى تىادەچىن. پىغەمبەرى خۆشەۋىستمان

(سەئىد ناۋائى) دەيفەرموو: (اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَلَا أَقْلَ مِنْ ذَلِكَ).

خوایە گیان بۆ چاوتروکانیڭ و کەمتر لە چاوتروکانیڭ نەمسپیری بە خۆم. چونکە لەو ماوە ھەرە کەمەشدا ناتوانم بەکەلکی خۆم بێم و فریای خۆم بکەوم.. بەئێ (صَدَقْتَ وَبَرَزْتَ وَبِالْحَقِّ نَطَقْتَ) ئەى پێغەمبەرى خۆشەويستمان. بەراستی ئەگەر بۆ کەمتر لە چاوتروکانیڭ لوتف و ڕەحمەت و چاودیڤى خواى پەرورەدگارمان لەگەڵ نەبێ تیا دەچین و سەرگەردان دەبین. ژيانمان دەبێت بە ژان و تياچون و لەناوچون..

باگوئى بگريڤ بۆ پزىشك و مامۆستای زانكۆ بانگخوазى بەناوبانگى سورى (د. محمد راتب النابلسى) كە ئەم بەسەرھاتەمان بۆ دەگێرێتەو دەفەرموئ:

گەنجیڭ، لاویکی زۆر پێكەوتوی، بالابەرزى، رێكوپێكى زیرەك. كە خویندكارى قۆناغى چواری كۆلیجى پزىشكى بوو، لە زیرەكترین خویندكارانى بەشەكەى بوو، لەھەمووشیان جەستەى ساغ و تەندروست تر بوو، لە ھەمویان نەرم و نیاڤ تر بوو، پۆژێكیان كت و پڕ لەناو پۆلدا ھەستى كرد جەستەى گەرم داھات و بێ ھیزی و بێ تاقەتى ڕووى تێكرد، بەرەبەرە لەشى بێ ھیزو بێ توانا دەبوو، دەم و چاوى زەرد ھەلگەرا،

ئىتر چوو بۇلاي پزىشك و دەستى كرد به پشكنىنى خوین و
چەورى و فشارى خوین و ئەمانە.

دكتۆرى يەكەم پىي ووت: بەپىي شىكارى نەخۇشپەگەت
بى، توشى كەم خوینى بويت. بەلئ بەو قەناعەتى نەگرد،
ئاخر گەنجىك لە ھەرپەتى لاویەتى و چوست و چالاكى داو،
لە خیزانىكى دەولەمەندو خوشخورو خوشحال. بەچى توشى
كەم خوینى دەبى؟! بۆیە چوو لە پزىشكى دووم و ئەویش
كۆمەلئ پشكنىنى بۇ نوسى و سەرەنجام گەشتەنە ئەوئى كە
لە سېلىدا چالاكى زیاد لە پىويست ھەيەو بۆتە ھۆئى ئەم
بەھیزى و لاوازیەئى!!

بەلئ سېل وەكو كارگەيەكى يەدەگى (احتياط) وایە لەلەشدا
بۇ دروست كردنى خرۆكەى خوین. وە ھەرودھا گۆرستانىكىشە
بۇ ئەو خرۆكانەى كەدەمرن. چونكە لە تەنھا يەك چركەدا
لەناو جەستەى مرۆفدا (دوو ملیۆن و نيو) خرۆكەى خوین
دەمریت!! جا ئەم خرۆكانە كە دەمرن، دەگوازیئەو بە
گۆرستانى سېل، ئەمجا لەناو سېلداو بەرئىگایەكى ئابورىانە،
ئەم خرۆكە مردوانە دەشكىن و دەروخىن و دەگەزىئەو بە
ئەصلئ پىكھاتنى سەرەتایان!! (چۆن مرۆف لە خاك دروست
بوووە كە مرد دەبیتەو بە خاك و خۆل) ئەو خرۆكانەى

خوینیش لەقەبرستانی سېلدا، ئاوا دەبنەو بە ئەو پېكھاتەى
 كە يەكەم جار لىى دروست بوون. كە بریتىيە لە: (ئاسن و
 ھیمۆگلوبىن). ئاسنەكە يەكسەر دەچیتەو بە كارگەى خړۆكە
 سورەكانى خوین كە لەناو مۆخى ئىسقاندایە بۆ ئەوەى جارێكى
 تر ببیتەو بە خړۆكەى سورى خوین! ھەروەھا (ھیمۆگلوبىن)
 مەكەش دەچیتەو بە جگەر بۆ ئەوەى زەرداوى زراوى لى
 دروست ببیتەو!! (بۆ زانىارى: ئەگەر مەروۇفك (۷۰) سال
 بژى. مۆخى ناو ئىسقاندەكانى لاشەى ئەو ئادەمیزادە ھىندەى
 قورساىى (۶۵۰) كىلگم خړۆكەى سورى، (۱۰۰۰) كىلگم (يەك تەن)
 خړۆكەى سېى دروست دەكەن!! ئەمە لە كاتىكدا كېشى ھەموو
 مۆخى ناو ئىسقانى ناو لاشەى مەروۇف يەكسانە بە (۲۶۰۰) گرام!!!
 وە بزەن: ھەموو خړۆكەيەكى سورى ناو خوینى ئادەمیزاد
 (دوو سەدو ھەفتا ملیون) وردیلەى ھیمۆگلوبىنى تىدايە!!.

بەئى بەرپەزان: پارچەيەك لە سېلى ئەم گەنجەيان بۆ
 پشكنين نارد بۆ يەكئ لە ولاتە پشكەوتوھەكانى خۆرئاوا.

دواى پشكنينىكى زۆر ورد، ئەمە ئەنجامى راپۆرتى پزىشكى
 بوو: (ئەم سېلە سىستەمى كارى تىكچوھو زىاد لەوەى بۆى
 دانراوھ كاردەكات و ئەو خړۆكە سورانەى كە مردون وەريان
 دەگرئ و شیان دەكاتەو بە پېكھاتە سەرەتاييەكانى خۆيان،

كە ئەمە ئىشى خۇيەتى و زۆر باشە - بەلام ئەم سېلە ئەۋەندە
چالاک كاردەكات كە: خړۆكە سورەكانى خوین كە تازه دروست
دەبن، ئەۋانیش بۆلای خۇى رادەكیشى و دەیانمرینى و شیيان
دەكاتەۋە!!! ئیتەر بەھۇى ئەم كارەى سېلەۋە كە ئىشى ئەۋ نیه و
بە زیادە چالاکى خۇى دەيكات - ناھیلل خړۆكە سورەكە سورى
ژیانى تەۋاۋ بكات و بمرى و بەمردویى بى بۆ سېل، سېلەكە
خۇى دەیمیرینى و شى دەكاتەۋە، ئەمەش دەبیتە ھۆكارى
ئەۋەى كە ھەمیشە ئەم كورە گەنجە خوینى كەم بى و توشى
كەم خوینى بوۋە!!). بەللى ھەرچى دەرمان و چارەسەر ھەبوو
کردیان، بەلام نەیان توانى ئەم سېلە بخەنەۋە دۆخى ئاسایی
خۇى و سەرەنجام دواى ماۋەيەك پىى مرد!!.

غەپرى - الله - سېحانە وتعالى. كى ھەيە بتوانى بۆ كەمتر
لەچاۋ تروكانى ئاگادارى سېلت بى و نەھیلل لەۋ كارەى بۆى
دیارى كراۋە زیاتر كار بكات؟! ھېچ كەس!

دەى كە ئاۋا بەھیزو بەگورپى، گەنجى، زیرەكى، بەتواناى،
لاشەت بەھیزە، ھى خۇتە يا ھى لوتف و كەرەمى خوايە؟ بى
گومان ھى خوايە، كەۋاتە: ئەم خۇپەسەندیەت لە چى؟!.

بەرەستى شەرمەۋ شەرمەزارىە مروف ئاۋا بى دەسەلات بى
بەرەمبەر ھەر گۆرانكارىەكى ناۋ لاشەى خۇى كە دەبیتە ھۇى

په ککه وتنی و سهره نجام مردنی، که چی هه ربلی: من وام و من
وامکردو من نهیم ژیان نابی و خه لکی هه مووی موحتاجی من!!
خوای گه وره به په حمی خوئی په ممان پی بکات و له
خوپه سهندی بمانپاریزی و خواناس بین و خوئاس بین..
ثامین.

وَصَلَّى اللّٰهَ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.
وَأَخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ..

سه رچاوه کان:

۱. قورئانی پیروژ. ته فیسیری ئاسان.
۲. نداءات الرسول لأصحابه، محمد عبدالعاطي بحيري. ج ۱، ص ۳۶۹-۳۷۹.
۳. خطب الشيخ عبدالحميد كشك. ج ۸، ص ۲۷.
۴. موسوعة الأسماء الله الحسنى. د. محمد راتب النابلسي. ج ۱، ص ۱۵۴، ۱۵۲، ۱۴۳.
۵. گوڤاری دوانگه. ژ: ۳۲-۳۳.

بهشی دووهم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

ئەنانی واتە: زیادەرموی لە خودپەرستیدا، ھەزکردن بەوہی
خۆت ببیتە خاوەنی ھەموو شتێک. مرۆفی خودپەسەند ئەگەر
کەسێک بوو ھاوبەش و ھاوێلی لە دەسکەوتەکانیدا، ھەست بە
دوودلی و ڕاپایی دەکات. خودپەسەند بەرژمەوہندی خۆی دەخاتە
سەر و بەرژمەوہندی ھەموو خەڵکیەوہ. لە پێناوی بەدیھێنان
و ھێنانەدی دەسکەوتەکانیدا گۆی بەزەرمرو زیان و ھەستی
کەسانی دی نادات. بەگورتی: ھەموو شتێکی بۆ خۆی دەوێت.
جا بۆ ئەوہی بزانی تۆ کەسێکی ئەنانی و خۆپەرستی، ئەوا لە
خۆت بپرسە و بزانی ئایا:

کاتێک کەسانی دەورووبەرت دوچارى ناپەرھەتی و ناخۆشی
دەبن، گەرنگی بە دڵنەوااییان دەدەیت یان نا؟!

ئایا کاتێ ھەڵەت کرد داواى لێبوردن دەکەیت یان نا؟.

ئايا ھاۋپىكانت بە قسە كىردىن لەگەلتىدا دىلخۇش و شادمان دەبن يان نا؟.

ئايا زۆر جار قسە لەگەللى خودى خۇت دەكەيت؟ ئايا ھەۋل دەدەيت ھەموو رېگەيەك بەكار بەيىت بۇ ئەۋەى دەۋرۋبەرت بە بۇچۈنەكانت رازى بكەيت (ئەگەر وابىت ئەنانىت).
ئايا رېز لە ھەۋل و ماندوبونى كەسانى دى دەگريت؟
(ئەگەر دەيگريت ئەۋا ئەنانى نىت).

ئايا خۇت بەكەسىكى داناو خاۋەن ئەزمۈون دەزانىت؟
(ئەگەر وابىت ئەنانىت).

ئايا ھەز بەكارى خۇبەخشى دەكەيت؟ ئايا بە ھاۋكارى و يارمەتىدانى دەۋرۋبەرت خۇشچال دەيىت؟ ئەگەر ۋەلامەكەى بەللى يە، ئەۋا تۆ دورىت لە ئەنانىيەت..

ئايا كاتى دەۋرۋبەرت رەخنى بىياتنەرانەى دىلۋزانەت لى دەگرن ھەست بەنىگەرانى دەكەيت؟ ئايا لەۋ باۋەردايت كە ھەمىشە بۇچۈنى تۆ راست و درۋستە؟ ئەگەر ۋەلامەكەى بەللى يە، ئەۋا بزانە نىشانەى ئەنانىيەت تىدايە..

جا ئەگەر كەسىكى ئەنانىت، دەتوانىت بەخۇتدا بچىتەۋەۋ ھەۋلىدە ببىتە كەسىكى خۇشەۋىست لەلاى خەللى، دوربەكەۋەۋە لە خودپەسەندى، كاربەكە بۇ بەختەۋەرى دەۋرۋبەرت، متمانەت

به تواناكانى خۆت هه بێت، دڵنیا به ئەگەر بتهوێت دهتوانیت خۆت بگۆریت.

ئیمانداران: پێغه مبه‌رى خوشه‌و یستمان (ﷺ) هه‌میشه‌ هاوه‌ڵانى ئامۆزگارى ده‌کرد له‌وه‌ى كه‌ توشى ئەنانیه‌ت ببن. ته‌نانه‌ت ئاگادارى ده‌کردنه‌وه‌ كه‌ خۆیان له‌ وشه‌ى (أنا) ش بپاریزن.

بۆ نموونه‌: جارێكیان كه‌سیك له‌ ده‌رگای مالى پێغه‌مبه‌رى خواى دا، پێغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فه‌رمووی: كى یه‌؟ كه‌برا ووتی: منم (أنا)، پێغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) فه‌رمووی: ئەمه‌ چى یه‌ (أنا، أنا)، بۆ ناوى خۆت نائى ی. وه‌كو ئەوه‌ى پى ناخۆش بێت كه‌ ئەو كه‌سه‌ بلێ (أنا). چونكه‌ (منم) وه‌كو ئەوه‌ وایه‌ كه‌سیك زۆر خۆى به‌ كه‌سیكى ناودارو ناسراو بزانی، وه‌ وابزانێ هه‌موو كه‌س ئەو ده‌ناسێ. بۆیه‌ چاكتر وایه‌ مرۆف ناوى خۆى بلێ و به‌مه‌ش دوور ده‌بێت له‌ ئەنانیه‌ت و خۆپه‌رستى و خۆپه‌سه‌ندى..

به‌رپـزان: خواى په‌روه‌ردگار - سبحانه‌ و تعالى - به‌به‌جێ هێنانی كردارى فێرى ئەوه‌مان ده‌كات كه‌ دوربێن له‌ ئەنانیه‌ت و خۆپه‌رستى. ده‌فه‌رمووی: هه‌رگیز برپارمه‌ده‌و مه‌لێ حه‌تمه‌ن من واده‌كه‌م و واده‌پۆم و ئەو نیشه‌ ئەنجام ده‌دم. به‌لگو بلێ: ئەگەر خوا وویستی له‌سه‌ر بێ واده‌كه‌م. به‌م شیوه‌یه‌ خۆت له‌ ئەنانیه‌ت

به‌رِیزان: ته‌ماشاگهن. تۆی مسوّلمان له‌ناو نوێژمه‌که‌تدا ده‌لّی
ی: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ نالّی ی (ایاک اعبد وایاک
أستعین) خۆت حیا ناکه‌یته‌وه له‌ کۆمه‌لی مسوّلمانان.. جاریکیان
ئه‌عرابییه‌ک که‌ تازه مسوّلمان ببوو ها‌تبوه‌ شاری مه‌دینه، روی
له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) کردو ووتی: (اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي وَمُحَمَّدًا وَلَا
تَرْحَمْنَا مَعَنَا أَحَدًا) رواه البخاری (۶۱۰).

خوايه گيان تهنها رځم بهمن و محممه د بکهیت، وه رځم بهکهسی تر مهکه لهگهڼ نيمه دا. هر رځم بهم دوانه مان بکه! بهلئ نه مه نه نانيه ته که حهز بکهی خوا جگه له تو رځم بهکهسی تر نه کات. بويه پيغه مبهري خوا (عليه السلام) يه کسه ر لئ ي هاته دنگ و نه م هه ليه ي بو راست کرده وه و فهرمووی: (لَقَدْ حَجَرْتُ وَاسِعًا). به راستی رځمی فراوانی بئ سنوری خوی گه ورمهت بچوک و بهرته سک کرده وه! بلئ خوايه رځم به نيمه ش و به هه موو مسؤل مانان بکهی.

ئەگەر ئەو خەلگە ھەمووى بچنە بەھەشت بەرھەمى خوا
 چى لە ئىمە كەم دەبىتەو دە چى لەبەشى ئىمە لە بەھەشتا
 دەدرى بەكەسانى تر؟! ئەگەر خەلگى ھەموو بچنە دۆزەخ
 ئىمە چى قازانچىك دەكەين؟!

بەللى ئەمىرۇ ئەنانىيەتى ئەو ئەعراپىيە لە زۆر كەس لە
 مسوولماناندا پەنگى داووتەو دە. تەماشە دەكەى ئەگەر بۇ خۇى
 توشى خىرو خۇشەك بوو، بە بى ئەوئى ھىچ لەخۇى كەم
 بىتتەو دە، ھەز ناكات ئەو خەلگەش توشى ئەو خىرو چاكەپە
 بىن، سودمەند بىن لەوئى ئەم لىي سودمەند بوو دە، ھەز
 دەكات كەس پىي نەزانى!!..

بەللى ئەمىرۇ فىكرەى ئەو ئەعراپىيە ئەنانىيە، خۇپەسەندە
 دەكرى بەكردار، كارى بۇ دەكرى، بەرنامەى بۇ دادەپىژرى.
 جاران خەلگى تەنھا مسوولمان بوون بەس بوو بۇ ئەوئى
 بىيان بەستىتتەو بەپەكەو دە، كەچى دوژمنانى ئىسلام ھاتن
 ئەھلى ئىسلاميان دابەشكرد بۇ سەر بىرى نەتەو پەرسىتى (كە
 نەتەو پەرسىتى جىاوازە لە سۆزى نەتەواپەتى).

ئەوئەتا تورك دەللى: ھەر مەن ھەم. ئەتاتورك نوپۇز بانگىشى
 كەردبوو بە توركى، دەيگوت: جگە لە زمانى توركى ھىچى تر
 ھىچ نىە!.

عەرەب دەللى: غەيرى عەرەب ھەر بۇ خىزمەتكارى باشە،
ئىمە سەيىدو گەرەى خەلگىن!.

فارس لەولاولە دان بەگەسدا ناھىنى.

كوردىش بۇ بەرپەرچ دانەوھىيان دەللى: جگە لە كورد
نابى ھىچ نەتەوھى تر ھەبى. (كورد تا ئىستا نەچۆتە قاللى
نەتەوھەپەرستىەو، تەنھا سۆزى بۇ نەتەوھى خۆى ھەيەو دەللى
با منىش ھەبم، ھەرەكو ئەو گەل و نەتەوانەى ترىش ھەن).
ئەمجا دواى ئەو ھەلگى مسوئەمانىيان دابەشكرد بەسەر
شىعەو سونەدا، پاشان دابەشكردن لەسەر ئاستى ناوچەگەرى و
تايەفەگەرى! بۆنمونه:

ئىمەى مىللەتى كورد ماوھىيەكى زۆر وابەستە بوين بەيەكەوھ
لەسەر بنەماى ئەوھى كە كوردىن و مسوئەمانىن، ھاوزمان و
ھاوئەنەن. دواى ئەو ھەلگى گۆرا بۇ كوردەيەتى دابەشكردن
لەسەر بنەماى ئەملاولا، بادىنى و سۆرانى. ئەوھى وردتر
بۆو، ئىستا گەيشتۆتە ئەوھى ھەرگوندەو خۆى دەرەخاو
خۆى رادەنوئىنى و خۆى زال دەكات بەسەر گوندەكانى تردا.
ئەمپۇر پۆزى گوندى فلانە، خەلگىنە وەرن بۇ سەپەران
بۇ ئەوئى.. گوندەكەى تر لەرقى ئەو خەلگى زىاتر لە پۆزى
گوندەكەى خۆيدا كۆدەكاتەوھ.

له‌وه‌ش وردتر بۆوه. ئیستا له‌سه‌ر ئاستی عه‌شره‌ت و به‌ره‌باب و تیره‌گه‌ری، فیه‌ستی‌قائلی فلان عه‌شره‌ت و تیره‌هه‌یه‌و سه‌نته‌ری رۆشنه‌بیری هه‌یه‌و خۆی راده‌نوینی و هه‌یزو ده‌سه‌لاتی خۆی دهرده‌خات. که به‌رپاستی ئه‌مه‌ سه‌ره‌تایه‌کی خراپه‌ بۆ لێک ترازانی کوردو هۆیه‌که‌شی هه‌موی هه‌ر ئه‌نانه‌ت و خۆپه‌سه‌ندی یه‌.

به‌لێ ئیمانداران: پێغه‌مبه‌ری سه‌روه‌رمان (ﷺ) هه‌میشه‌ دوور بووه‌ له‌ هه‌ر نیشه‌انه‌یه‌کی خۆپه‌سه‌ندی و ئه‌نانه‌ت و خۆجیاکردنه‌وه‌ له‌ هاوه‌لانی و سه‌رحه‌م خه‌لکی.

سه‌حابه‌کان ده‌فه‌رموون: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌له‌ جل و به‌رگیدا، نه‌له‌ می‌زه‌رو کولاویدا، نه‌ له‌ پیاو نه‌علیدا، نه‌له‌ شوین و دانیه‌شتنی له‌ مه‌جلیسه‌دا، نه‌له‌ هه‌زو ریش و سه‌مێلدا، هه‌یج جوړه‌ جیاوازیه‌کی له‌گه‌ڵ هاوه‌لانی‌دا دروست نه‌کردبوو بۆ خۆی. بۆیه‌ کاتێ که‌ سه‌یکی غه‌ریب له‌دهرمه‌وی مه‌دینه‌ ده‌هاته‌ شاری مه‌دینه‌و تا ئه‌وه‌کاته‌ پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نه‌بینیوو، که‌ده‌هاته‌ مه‌جلیسی پێغه‌مبه‌ره‌وه‌ (ﷺ) سه‌پری خه‌لکه‌که‌ی ده‌کرد، بۆی دهرنه‌ده‌که‌وت کامه‌ پێغه‌مبه‌ری خوایه‌، چونکه‌ وه‌کو پاشاکان کورسی تایبه‌تی نه‌بوو له‌سه‌رووی مه‌جلیسه‌وه‌. به‌لکو شوینی تایبه‌تی‌شی نه‌بوو بۆ لێ دانیه‌شتن، که‌ده‌هاته‌

کۆری دانیشتنی هاوەلانی، کوئی چۆل بوايه دەچوو لهوئ
 دادەنیشت. وەله جل و بەرگیدا هیچ نیشانەیهکی جیاوازی
 پێوه نەبوو، بۆیه کەسە غەریبەکە دەپرسی: ئه‌ری کامتان
 محمد پێغه‌مبەری خوايه (ﷺ)؟!

بەم شیوهیه، بەم سادە ژيانەو خۆ جيانەکردنەوه له خەلکی،
 مەرۆف له ئەنانیەت دەپاریزری. چونکە سروشتی مەرۆف وایه
 (إلا ما رحم ربي) کە تەماشای کرد ئەوهی ئەم ههیه‌تی خەلێ
 تر نیه‌تی، ئەو جل و بەرگە‌ی له‌بەر ئەمدایه، به هه‌موو کەس
 ناکردی، ئەو خانووی ئەم ههیه‌تی له‌ناو گەرکە‌کە‌دا به پەنجە
 ئامازە‌ی بۆ دەرکری بۆ گرانبه‌هایی و رازاوێی و جوانکاری. ئەو
 ئوتۆمبیلە‌ی کە له‌ژێریایه‌تی له‌هه‌ره گرانبه‌هاکانه‌و سفره‌.

کاتی ئاوا خۆی دەبینی، له ناخیا ئەنانیەت و خۆپه‌سەندی
 دروست دەبی و واده‌زانێ ئەم هاوشانی خەلکی نیه‌و دیاره
 له‌وان گه‌وره‌تره بۆیه وایه!!

بۆیه واباشه مەرۆف ئەگەر خوای گه‌وره ئەمانه‌ی پێ به‌خشی
 هه‌میشه یادو زیکری خوا بکات. ئەو ویردانە به‌خوێنی کە
 پێغه‌مبەری خوا (ﷺ) بۆ ناو چونه ماله‌وه‌و ناو ئوتۆمبیل و
 جل و بەرگ له‌بەرکردن نان خواردن و خه‌وتن و هه‌لسان بۆی
 دیاری کردوین. کە مەرۆف وا لێده‌کەن هه‌میشه خوای گه‌وره‌ی

له‌یاد بێ و ئەم شتانه‌ی که هه‌یه‌تی به‌خه‌لاتی په‌روه‌ردگاریان
بزانن، نه‌ک ئازایه‌تی و شه‌هامه‌تی خۆی!..

به‌ئێ ئیمانداران: هه‌رکەس ئەنانه‌ت به‌کار به‌یئێ و هه‌ر
بێئێ: من، من. ئەوا به‌ده‌ردی (نه‌مه‌رود) ده‌چی. نه‌مه‌رودی پاشای
سته‌مکار ده‌یگوت: ﴿قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ﴾ البقرة: ۲۵۸.

من خه‌لکی ده‌ژیه‌نم و ژیان به‌خه‌لکی ده‌به‌خشم و ئەوه‌ی
بمه‌وێ بژی نایگرم و نایکوژم، ئەوه‌ش بمه‌وێ ده‌یمیرینم و له
سێداره‌ی ده‌ده‌م و که‌س ناتوانن پرزگاری بکات.

ده‌فه‌رمون با بجینه خزمه‌ت قورئان و ته‌واوی به‌سه‌ره‌اته‌که
بخوینینه‌وه. خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێ: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ
إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي
يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي
بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِي بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا
يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ البقرة: ۲۵۸.

واته: ئایا نه‌تبسته‌وه‌وه نه‌تروانیومه‌ته ئەو که‌سه‌ی ده‌مه‌قاله‌ی
ده‌کرد له‌گه‌ڵ ئیبراهیمدا له‌باره‌ی په‌روه‌ردگاریه‌وه له‌به‌ر
ئەوه‌ی خوا پادشایه‌تی بێ به‌خشیبوو، (له‌جیاتێ باوه‌رپه‌ینان
و سوپاسگوزاری که‌چی ده‌مه‌ده‌می ده‌کرد له‌گه‌ڵ ئیبراهیمدا).
ئەم لوتبه‌رزیه‌شی کاتێک بوو به‌هه‌واو فیزه‌وه پرسییویه‌تی

له ئیبراهیم که پهرووردگاری تو کی یه؟ نهویش لهوهلامدا ووتی: پهرووردگاری من نهو زاتهیه که ژیان دهبه خشیت و مردنیشی بهدهسته. نهمرود له وهلامیدا ووتی: جامنیش ژیان دهبه خشم و مردنیشم بهدهسته، نهوجا فهرومانیدا هندیك لهنهیارانی بکوژن - گوايه نهوه دهیانمرینیت - هندیکیشی نهکوشه - گوايه نهوه ژیانی پیهخشین!! - نهوسا ئیبراهیم ووتی: بهراستی خوا خوړ له رۆژهلاتهوه دهینیت، جا نهگه ر تو دهتوانیت له رۆژناواوه بیهینه. ئینجا نهو بیاومره رهنگی پهړی و دهمکوت کړاو وهلامی نهما. بیگومان خوا هیداپهتی گهلی زالم و ستهمکار نادات..

چهند سهرنجیک لهسهر نهه ئایهتهو گفتوگوی نیوان سیدنا ئیبراهیم و نهمرودی نهانانی، خوږهسهندی، ستهمکار:

١. خواي گهوره دمهروموي (أَلَمْ تَرَ) لهړوی قهواعیدی زمانی عهرهبيهوه (أَلَمْ تَرَ) پیک هاتووه له سئ شهت، نهوانیش (ا) ههمزه ئیستیفهام. لهگهډ حهرفی نهفی (لم)، ههروهها فیعلی مهفی (تر). جا نهوهی شارهزای زمانی عهرهبي بی دزمانی که (ا) لیرهدا بؤ ئینکاری کردنه (والإنکارُ نفی بتقریع). ههروهکو کهسک به کورکهی بلئ: أتضرب (أباك؟). نهوه تو له باوکت داوه؟! لیرهدا ههمزه ئیستیفهام بؤ پرسیارکردن نیه تا

بزانی ئه و کوره له باوکی داوه یان نا، به لکو بۆ ئینکاری و ئیدانهی ئه و کرداره نارمه وایهیه.

جا لیره دا هه مزه چۆته سه ر فیعلی مه نفی، که واته بۆته (نفي النفي) نه فی نه فیش بۆ ئیسه پاته..

ئالیره دا هه رمووده ی خوای گه و ره (أَلَمْ تَرَ) به مانای (انت رأیت) تۆ ئه ی محمد، ئه ی ئیماندار بینیت.. جا لیره دا ئه گه ر یه کێ پرسیار بکات، باشه بۆچی خوای په روه ردگار راسته وخۆ نه یفه رموو (أرایت؟). بۆ وه لامی ئه و پرسیاره دهوتری: خوای گه و ره و کار به جی ئه م مانایه ی به شیوازی (نفي النفي) هینا، بۆ ئه وه ی مانا و مه به سه ته که چاکتر له دهرونی گوینگر دا جی بگری، چونکه هینانی بابه تیک به شیوازی (اثبات) به ته نها شیوازی ته لقین و پێنمای کردن ده به خشییت، جا که خوای په روه ردگار ده فه رمویت (أَلَمْ تَرَ) باشه خۆ پێغه مبه ری خوا (ﷺ) نه مرودی نه بینوه، که واته (أَلَمْ تَرَ) به مانای (انت رأیت) دیت..

لیره شدا یه کێ ده پرسێ: ئه ی بۆچی په روه ردگار راسته وخۆ نه یفه رموو (ألم تعلم)، وه لامی ئه و قسه یه ش ئه وه یه: خوای گه و ره هه وائیکی پێداوین و پێراگه یاندوین، ئیمه ش وه کو ئیمانداران له سه رمان پێویسته که ئه وه ند ه یه قینمان به راستی

ئەو ھەوالە ھەبى، ھەروەكو بەچاوى خۆمان بينىبىتمان وابى.
بۆچى؟!

چونكە ئەگەر چاوى يەككە لە ھەستەكانەو دەكرى فێلى لى
بكرى، بەلام پەروەردگار ھەرگىز فێلى لى ناكرى، و ھەرگىز
ناخە لەتەندرى. دەى كەواتە لێردا (أَلَمْ تَرَ) بەماناى: (أَلَمْ
تَعْلَمْ عِلْمَ الْيَقِينِ بِأَنَّ هُنَاكَ رَجُلًا قَدْ حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ؟).

٢. بەكارھێنانى ھەرفى (إلى) لە ئایەتەكەدا بۆ سەرنج
راكێشانمانە كە پروداوێكى سەرسوڕھێنەر و سەرنج راكێش
پويداوە.

٣. لە ئایەتەكەدا سەرنج بەدەن (إبراهيم) مەنصوبە (حَاجَّ
إِبْرَاهِيمَ). كە ئەمەش ئەو ھەمان بۆ ئاشكرا دەكات كە نەمرود
دەست پێشكەر بوو، كە دیارە نەمرود بە سیدنا ئیبراھیمی
ووتوو (مَنْ رَبُّكَ؟) كێیە پەروەردگارى تۆ؟! ئەمجا ئیبراھیمیش
وەلامى داوەتەو.

٤. خواى گەورە خستىە سەر زمانى سیدنا ئیبراھیم، كە لە
وەلامى نەمروددا ھەرموى: (رَبِّى الَّذِى يُحْيِى وَيُمِيتُ). باشە
بۆچى ئیبراھیم ئەم حوجەو بەلگەى نیشاندا؟ چونكە ھیچ
كەس زات و جورئەتى ئەو ناكات كە بلى من توانای ژيان
بەخشین و مردنى خەلكیم ھەيە. بەلام نەمرود ھێندە لەخۆ

پازى بوو، كە خۇي بە خوا دادەنا. بۆيە وتى: (أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ).
 وشەي (أنا)ى بەكار ھېنا وەكو ئەنانىيەت و خۇپەسەندى و
 لەخۇ پازى بوون و بەدەسەلاتى خۇ نازىن. سىدنا ئىبراھىم
 ووتى: چۇن؟ ووتى: من لە گرتوخانەكەمدا زىندانىم ھەن،
 فەرمان دەكەم ھەندىكىيان بكوژن و ھەندىكىيان ئازاد بكەن. جا
 ئەوھى من نەمكوشت و ئازادىم كرد وەكو ئەوھى وايە كە ژيانم
 بى بەخشى بى!! ئەوھى كە فەرمانمدا بىكوژن، ئەوھى وەكو
 ئەوھى وايە من مراندبىتىم!!

بەلام سەرنج بەدن. سىدنا ئىبراھىم نەھات لە وەلامى ئەم
 قسەو بەلگە پوچ و بەتال و بى بنەمايەدا بىفەرموى: ئەي
 نەمرود وەرە باجائى من و تۆ قسە لەسەر ئەوھى بكەين كە ژيان
 و مراندنى راستەقىنە چۆنە! ئەي نەمرود تۆ دەتەوئى مردن
 و كوشتن بىكەي بەيەك شت، لە كاتىكا ئەو كەسەي كە دەمرئ
 ھىچ لىدان و ھەلواسىن و سەرپەراندن و ئەشكەنجەو نەخۇشى
 و پىرى بەرناكەوئى و توش نەبووھ. لە ئەپەرى گەنجىيەتى و
 لەش ساغى و ئىسراحت و خوشخۇرى و سەرجىگاي نەرم و
 ژىنگەي پاكدا بەلادا دئ و ھىچ دىكتۇرو دەرمانى ناتوانئ لە
 مردن رزگارى بكات. ئەمە مردنە، بەلام تۆ كوشتن بە مراندن
 دادەنئى!!

هه‌روه‌ها ژيان به‌خشین ئه‌ومیه شتێ ڤو‌حی له‌به‌رنیه ڤو‌حی
به‌به‌ردا بکړی. نه‌ک خۆی ڤو‌حی له‌به‌ره‌و ده‌ژی تۆ به‌وه‌ی له
زیندان ئازادی ده‌که‌ی وابزانی ژيان‌ت پێ به‌خشیوه‌! ئه‌مه‌ ژيان
ڤزگارکردنه نه‌ک ژياندن.

به‌ئێ سیدنا ئیبراهیم ئه‌مانه‌ی له‌گه‌ڵ نه‌مروود نه‌گوت و
ئهم جه‌ده‌ل و مناقه‌شه‌ی له‌گه‌ڵ نه‌کرد، به‌ئکو یه‌کسه‌ر چوو بو
به‌لگه‌یه‌کی ترو فهرموی ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمَسِ مِنَ الْمَشْرِقِ
فَأَتِي بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ﴾.

واته: ئه‌وه له‌به‌رچاوی هه‌مومانه که خوای من خۆر
له‌ڤو‌ژه‌لاته‌وه ده‌هێنێت. جا ئه‌گه‌ر تۆش خوای وهره خۆر له
خۆرئاواوه هه‌له‌هێنه‌و با ئه‌و خه‌لکه ببینن! ئالێرده‌ا ﴿فَبُهِتَ
الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾. ئه‌مجا ئه‌و بێباومه‌
ڤه‌نگی په‌ری و ده‌مکوت کراو وه‌لامی نه‌ما..

(له زمانێ عه‌ره‌بیدا: الْبُهْتُ يَأْخُذُ ثَلَاثَ صُورٍ: الدُّهْشَةُ أَوَّلًا،
ثُمَّ الْحَيْرَةُ ثَانِيًا، ثُمَّ الْهَزِيمَةُ ثَالِثًا). به‌ئێ ئه‌مه‌ باسی نه‌مروودی
ئه‌نانێ و سته‌مکار بوو.

نه‌مروود کێیه‌؟ پاشایه‌کی دیکتاتۆرو مله‌ڤو‌ڤو خۆبه‌زلزان و
لوتبه‌رز بوو، خۆی پێ خودا بوو، گۆشکی به‌رزی دروست کرد به‌ره‌و
ئاسمان ده‌پروانی و ده‌یگوت: ده‌چم خوا له ئاسمان ده‌کوژم!!

مىژوونوسان دەللىن: چوار پاشا توانىويانە ھەموو دونيا
 بخەنە ژىر دەسەلاتى خۇيانەو ھەر لە رۆژھەلاتەو ە تا رۆژئاوا
 دەستيان رۆيشتوو، ئەو پاشايانەش ئەم چوارەن:
 دوو پاشاي خواپەرست و دادپەرور: سولەيمانى كورى داود،
 كە خۇي و باوكيشى پىغەمبەر بوون، لەگەل (ذوالقرنين) كە
 پاشايەكى خواناسى دادپەرورى رزگار كەر بوو. دوو پاشا
 خوانەناسەكەش، زالم و ستەمكارو داگىركارو خراپەكارەكەش:
 نەمرودو بەختونەصر بوون.

بەللى نەمرود ماوھى (۴۰۰) سال حوكمى كرد. بەلام خواي
 گەورە بەجى لەناوى برد؟! بە مىشولەيەك!! بەللى بەتەنها
 مىشولەيەك! كە خواي گەورە يەكلى لەسەربازە ھەرە بچكۆلەكانى
 خۇي بۆ نارد كە مىشولەيەك بوو، چوو ە مەلاشويەو ە گازى
 ليگرت. ئەو نەمرودەي كە دەيگوت: (أَنَا أَحْيَى وَأُمِيتُ) كە خۇي
 بە خوا دەزانى، خۇي بۆ نازارى گەستنى مىشولەيەك نەگرت.
 لەتاو نازار ھاواري دەگرد، بەنەعل و زنجيرى ئاسن بەسەرى
 خۇي دەكيشا، ئەمجا كى زياتر دلسۆزى نەمرود بوايە دەهات
 بەھەردوو دەستى چەپۆككى دەدا بەسەرى نەمروددا بۆ
 ئەوھى تۆزى نازارى بشكى!!.

بەللى ئەم ئەنانىە، خۇپەسەندە، خۆ بەخوازانە، بەنەغل

له سه‌ری ده‌را!! به‌ئینی په‌رومردگاره که فه‌رمویه‌تی: ﴿إِنَّ
الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ﴾ المجادلة، ٢٠

واته: به‌راستی ئه‌وانه‌ی دژایه‌تی خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی
ده‌که‌ن، ئا ئه‌وانه له‌نزمترینی خه‌لکین له دنیاو قیامه‌تدا...

به‌ئێ ئیمانداران: خوا‌ی گه‌وره ئه‌و سه‌تمکاره‌ی به‌یه‌ک
میشوله له‌ناوبرد، جا میشوله به‌که‌م مه‌زانن. خوا‌ی گه‌وره
له سو‌رته‌ی - البقره - دا ئایه‌تی (٢٦) دا، هه‌ر له‌و سو‌رته‌دا
که باسی نه‌مرودی تیدا کرد باسی میشوله‌شی تیدا ده‌کات
و ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً
فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ
وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ
بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾
البقره: ٢٦.

واته: به‌راستی خوا باکی نیه و نه‌نگ نیه به‌لایه‌وه هه‌ر
نمونه‌یه‌ک به‌ئینیه‌وه به‌ میشوله‌یه‌ک، له‌ویش بجو‌کتربیت یان
گه‌وره‌تر، جا ئه‌وانه‌ی ئیمان و باو‌م‌پ‌یان هیناوه، ئه‌وه چاک
ده‌زانن ئه‌م نمونه‌یه راس‌ته‌و له‌لایه‌ن په‌رومردگاریانه‌وه‌یه،
ئه‌وانه‌ش کافرن و بێ باو‌م‌پ‌ن ده‌لێن: خوا مه‌به‌ستی چی بوو
له‌م نمونه‌یه‌دا؟ خوا‌ی گه‌وره‌ش ده‌فه‌رمو‌یت: زۆریکی پێ گو‌م‌را

دهکات و زۆریکی تریشی پێ هیدایهت و پێنمویی دهکات، به‌لام دیاره جگه له‌لارو ویرو یاخی و تاوانباران که‌سی تر گومرا ناکات.

به‌لێ ئیمانداران: ئه‌و کاته‌ی که‌ ئه‌م ئایه‌ته‌ قورئانیه هاته‌خواره‌وه. کافره‌کان گالته‌یان به‌باس کردنی می‌شوله ده‌هات. ده‌یانگوت: می‌شوله خۆی چی‌ه تا خوا باسی بکات؟! به‌لام ئه‌م‌پۆ که‌ زانست پێش که‌وتوو ئه‌مجا ده‌زانری که‌ خوای که‌وره به‌ بێ حیکمه‌ت له‌ ناو هه‌موو ئه‌و زینده‌موره‌نه‌دا باسی می‌شوله‌و ته‌پۆی نه‌کردوو. فه‌رموون ئێوه‌و چه‌ند زانیاریه‌ك له‌سه‌ر می‌شوله:

١. می‌شوله ئامی‌ری پاداری هه‌یه. به‌ هۆی ئه‌م پاداره‌وه ئاراسته‌ی که‌سی خه‌وتوو له‌تاریکی شه‌ودا له‌ ناو جیگا‌دا ده‌بینی و یه‌کسه‌ر به‌ره‌و لای ده‌پوات و ده‌زانێ له‌کویدا که‌سی‌ك خه‌وتوو. وه‌ هیچ کات ئه‌م پاداره‌ی می‌شوله هه‌له‌ ناکات.

٢. می‌شوله (١٠٠) چاوی هه‌یه‌و چاوه‌کانی به‌سه‌ریه‌وه‌ن.

٣. می‌شوله که‌ده‌گاته‌ سه‌ر ئه‌و مرو‌قه‌ خه‌وتوو، شوینی خوین مژینه‌که‌ دیاری ده‌کات، پاشان به‌و (٤٨) ددانه‌ی که‌ له‌ده‌میایه‌تی پێسته‌که‌ کون ده‌کات. ئه‌مجا ده‌رزیه‌که‌ که‌له به‌رگدایه‌ ده‌ری ده‌کات و خوینی که‌سه‌که‌ ده‌مژی!!.

۴. ھەرۈەكو ئاشكراۋ لەبەرچاۋە كە ھەركات مەرۇف خوین
لەشوینىكى جەستەى ھات بەزوترىن كات خوینەكە لەو
جیگا برىندارىدەدا -بەتایبەت ئەگەر برىنىكى بچكۆلە بىت-
دەمەيەت، ئەمەش بەھۆكارى ئەو ئەنزیمانەى كەلەناۋ لاشەى
مرۇفدا ھەن، دەى كەواتە: بونى ئەو ئەنزیمانە كە دەبنە ھۆى
مەينى خوین لە شوینى برىنداردا كارى مېشولە پەك دەخات.
چونكە ئەو كۈنە بچكۆلەى كە مېشولە لە پېستى مرۇفى
دەكات، ھەر لەيەك چركەدا خوینى لېھاتوى دەمەيەت، كەواتە
مېشولە فرىا نەكەوت ھىچ خوینى بمزى. بەلام بەدلىيايىەو
ئەم كېشەيە توشى مېشولە نابىت!! بۇجى؟.

چونكە مېشولە لەناۋ ئەو لاشە لاۋازە بچكۆلەى خۇيدا
ماددەيەك دروست دەكات و كاتى پېستى مرۇفك كۈن دەكات
خېرا ئەو ماددەيەى تى دەكات، كە ئىشى ئەو ماددەيەى مېشولە
دەرى دەدات ئەو دەيە ناھىلى خوین بمەيەت!! بەلى ئەمجا مېشولە
بە ئارمىزوى خۇى خوین دەمزى. چونكە خوینەكە نامەيەتەو.
ھەموشمان ئەو دەمان بىنيو كە كاتى مېشولەيەك جىگايەكى
مرۇف دەگەزى ئەو شوینە -زۆربەى كات- دەئاسى و دەخورى،
ئەمەش بەھۆى ئەو ماددەيەومىە كە مېشولە دەيكاتە ئەو
جىگايەو بۇ ئەو دەى خوین نەمەيەت!!.

٥. ئایا بپروا دهکەى که لەناو جەستەى مێشولەدا تاقیگەى پشکنینی خوین هەیه، بۆیە کاتێک دوو کەس لە ژورێکدا خەوتوون مێشولەگە خوینی هەردوکیان دەمژێ، بەلام که لەتاقیگەى ناو لەشیدا شى دەکاتەوه، زۆر تام و چێژ لە خوینی یەکیان وەردهگرێ و چەندین جار دەچیتەوه سەرى، بەلام حەز بەخوینی ئەویتریان ناکات و وازی لێدینیت، دەبینى بەیانى یەکێ لەو دوو کەسە دەلێت مێشولە نەیهێشت بخەوم، که چى ئەویتریان دەلێت دەى من یەك دوو جار نەبێت هەستم بەمێشولە نەکردوه، ئەمەش هۆکارى ئەوهیه که ئەو مێشولەیه حەزى بەخوینی ئەویان نەکردوه.

٦. ئایا بپروا دهکەى که مێشولە ئامیڤى بەنج کردنى هەیه. چونکه ئەگەر ئەو ئامیڤى بەنج کردنى نەبوايه، هەرکه بەسەر جەستەى مڕۆڤه وه نیشته وه یەکسەر لێیده داو دەیکوشت، بەلام مێشولە بەهۆى ئەو جیهازى بەنج کردنه وه پێش ئەوهى خەرتومەگەى بخاتە ناو بپێستى مڕۆڤه که وه دەست بکات بە خوین مژین، ماددهى سڤرکەر - بەنج - بەسەر ئەو شوینەدا دەکات و سڤرى دەکات و پاشان بە ئارمژوى خۆى پێسته که کون دەکات و دەست دەکات بە خوین مژین، ئەو رۆبێشتوو ه ئەمجا بەنجه که خاوەن دەبێتە وه مڕۆڤه که هەست دەکات که مێشولە خوینی مژیه وه شوینەگەى دەخورینیت!!..

۷. زۆربەى خەلگى وادەزانن كە مېشولە بە خويىن دەزى،
بەلام ئەم بۆچونە ھەلەيە، چونكە تەنھا مې يەى مېشولە
خويىن دەمزى، ئەويش بۆ ئەوھى ھىلكەكانى ناو سكى پېر بكات
لە پېرۇتىن تا گەورە بېن و پى بگەن، كە لە خويىنى مېرۇفەوھ
وھرى دەگرى.

بۆيە قورئان دەفەر مويت (بعوضه) مېشولەى مې!! (ئايا
ئەگەر قورئان كەلامى خوا نەبىت، پېغەمبەر (ﷺ) چۆن زانى
مېشولەى مې مېرۇف دەگەزى و خويىنى لى دەمزى!! بەلى
بەگستى خۇراكى مېشولە برىتية لە شىلەى گولان.

۸. مېشولە ويزەويزى دى، ئەوھ دەنگى بالەكانىيەتى، كە لە يەك
چركەدا (۶۰۰) جار بالى رادەوھىنى و ئەو دەنگەى لى دى..
۹. مېشولە (مى) دلى ھەيە!!! دلىكى ناوھندى، وھەر بالەش
دلى خوى تىدايە!! سبحان الله بالى مېشولە، لەتەنكىدا نمونەى
پىدەھىنرىتەوھ وە كە دەوترىت: ئەوھندە تەنكە دەلىلى بالى
مېشولەيە. كەچى لەناو ئەو بالەدا دل ھەيە!!!

۱۰. لە ناو قاجى مېشولەدا، نىنۆك و چىرئوك ھەيە. كە
تواناى خۇراگرتنى بەسەر ھەموو شتىكەوھ ھەيە. ئەوھتا
مېشولە خوى بەسەر شوشەوھ دەگرى!! جا مېشولە لە ھەموو
كاتى ئەم نىنۆك و چىرئوكەكانى بەكار ناھىنى، بەلكو سەيىرى

ئەو شوپنە دەكات كە دەيەوئ لىي بىشىتەو، جا ئەگەر ئەو شوپنە شوپنىكى زىر بوو، يان سەر خورى و شتى وا بوو، ئەوا ئەو نىنۇكانەى دەرناكات بۇ ئەوئى لەشت نەگىرى. بەلام ئەگەر لەسەر شوشەو شتى لوس نىشتەو، ئەوا دەريان دەكات و بەكاريان دەيىن!!

لە سودەكانى مېشولە: زۆربەى گولەكان بەھۆى مېشولەو دەپىتىن، چونكە لەسەر ئەمىيان دەنىشىتەوئ تۆوى ئەويان دەباتە سەر ئەويان!..

لە زىانەكانى مېشولەش: نەخۆشى ترسناك دەگوازىتەو، وەكو مەلاريا كە بەھۆى مېشولەى (ئەنفلوس) ەو دەگويزىتەو، كە زاناي بەناوبانگ (رئونالد پووس) لە سالى (۱۹۰۲ز) دۆزيەو.. وە ھەرودھا (داء الفيل) يش دەگوازىتەو. ئەمەش - والله اعلم- ھەر بۇ خزمەتى مرؤفە، تاوەكو بەھۆى توش بونيان بەو نەخۆشيانە بزائن ئەم دەرە ھەيەو خىرا ئەو ناوچەيە پاك بکەنەو لە زۇنگاوو پىسى و نەخۆشەيەكە، چونكە ئەگەر لەترسى خۇپاراستن لەو نەخۆشيانە نەبوايە، ئەوا ژىنگە بۇنى دەکرد. وە ئەو نەخۆشيانەى كە مېشولە بلأويان دەكاتەو زۆر سامناكن. بۇن مونه (الحمى الصفراء) لە سالى (۱۹۶۰ز-۱۹۶۲ز) تەنھا لە ماوئى دوو سالدا لە (اثيروبيا) (۳۰) سى ھەزار كەسى كوشت!!

وه میښولهش په کي له سهر بازه کانی خوی پهر و مردگار و
خوی گه وړه کردویه تی به مایه ی له ناو بردنی مله وړی کی وه
نه مړود..

سهرچاوه کان:

۱. قورنانی پیروژ - تهفسیری ناسان.
۲. گوډاری بریار، ژ: ۴۷، ل ۳۴.
۳. قصص الانبیاء، محمد متولي الشعراوي. ص ۸۷.
۴. تهفسیری پوهان، ملا محمودی گه لاله یی. بهرگی ۲، جزمی ۲، ل ۲۷.
۵. ژياننامه ی پیغمه مبه ران، ابن کثیر، و مرگپړانی: کاروان محمد. ل ۱۱۱.
۶. موسوعة الإعجاز العلمي في القرآن والسنة، يوسف الحاج احمد. ص ۵۱۰.
۷. موسوعة الإعجاز القرآني، د. نادية طيارة. ص ۲۷۷.
۸. آیات الله فی الآفاق، د. محمد راتب النابلسي. ص ۴۰۹.
۹. الإعجاز العلمي في القرآن والسنة. م. نايف منير فارس. ص ۲۵۹.
۱۰. الموسوعة الذهبية في إعجاز القرآن الكريم، د. أحمد متولي. ص ۳۷۵.

بەشى سىيەم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

ئىمانداران: لە دوو ووتارى رابردودا باسى ئەوەمان کرد که
ئەنانىەت و خودپەرسى چەند خراپە، چۆن مایەى بەھىلاک
چونى ئەو کەسە ئەنانىەیە، بەلام رەنگە یەكی بپرسى: باشە
ئەى مروفي ئىماندار لەو ھەموو رۆژگارەى تەمەنىدا، لەو
ھەموو کارە خىرانەى کە ئەنجامى دەدات و لەسەرىشى پىویستە
و ەکو خۆى چاکە کارە، بىتە رى نیشان دەرو پىشەنگى خەلکىش
بۆ ئەنجامدانى کارى چاکە، دەى بەم ھۆیەو پىویستە ھەندى
جارو لە ھەندى حالەتدا، مروفي ئىماندار باسى خۆشى بکات
و (انا) من بەکار بەینىت، ئایا ئەمەش دروست نى یە؟.

لە وەلامدا دەلێین: مروفي مسولمان کە وشەى (انا) من ی
بەکارھینا، ھىچ کات مەبەستى خۆپەسەندى و ئەنانىەت و
خۆبەزلزانىن و خەلک بە ھىچ زانىن نى، بەلکو مەبەستى

پاستی دهر برپینیکه‌و وه‌کو سوپاس کردنی خوا وایه که هیدایه‌تی
داوه بو ئه‌وه‌ی ئه‌و کاره جوانه ئه‌نجام بدات.

مسوئمان کاتیک ده‌لێت: من ئه‌و کاره‌م کرد، مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه
که له‌فه‌زلی خوا به‌زیاد بێ، من له‌ فلان لایه‌نی چاکه‌دا بووم،
له‌ کاروانی چاکه‌کاراندا سه‌ره‌گوریسیکم گرتووه‌، ئازاریکم
له‌پڕی کاروانی صالحاندا لابردووه‌، له‌ مه‌ئوو خه‌رمانی پڕ
به‌ره‌که‌تی خواناساندا شتیکم زیادکردووه‌.

بو نمونه: نوح پیغه‌مبه‌ر (علیه‌السلام) له‌ بواری بانگه‌وازو
که‌یانندی په‌یامی خوادا ده‌فه‌رموێت: ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي
لَيْلًا وَنَهَارًا﴾ نوح: ۵.

له‌ لیزانی و شاره‌زایی له‌ به‌پۆه‌بردنی وڵاتدا یوسف
پیغه‌مبه‌ر (علیه‌السلام) فه‌رموی: ﴿إِنِّي حَفِيزٌ عَلَيْهِمُ﴾ یوسف: ۵۵.

به‌ئێ: کاربه‌ده‌ستی مسوئمان، لیپرسراوی قوت و داهاتی
وولات و میلله‌ت، بو‌ی هه‌یه‌ وه‌کو دهر برپینی سوپاسگوزاری بو
خوای گه‌ورمه‌ باسکردنی بو خه‌لکی، که من له‌سایه‌ی بڕوا
بون به‌ چاودیتری خواوه‌ خاوه‌نی ئه‌و دوو ره‌وشته‌ په‌سه‌ندو
به‌رزو بالا‌یه‌م. (حَفِيزٌ) پارێزهری دارایی گشتی وولات و
به‌فیرۆ نه‌دانی و ته‌ش و بوش نه‌کردنی و به‌ره‌هم هێنان و
زیادکردنی.

ههروهها (عَلَيْمٌ) شارهزایی و بېسپوړی و لیزانی، چونکه
کەسی وا ههیه دلسۆزو خه مخۆره، بهلام لیزان و خه مخۆر نی
یه، بۆیه ناتوانیت خزمهت بکات.

به ئی ئەگەر کار به دهست و لیپرسراوی (حَفِیظٌ عَلَیْمٌ) بوو،
دروستهو جیگای خۆیه تی بلی من وام، نهك وهكو ئەمرو
شانازی بکات که چۆن شادزیکه و ئەو قیلاو باخ و ریزه دوکان
و ریزه ئوتۆمبیلی جام رهشهی به پارهی میللهت کریوه..

به ئی تووی ئیماندار کاتی له فه رمانیکی خوا لاتدا، وهكو
یونس پیغه مبه ر (طَلْحَا) بلی: ﴿إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾
نهك به شانازی هوه بلی ی من ئەو گونا ههم کردوو..

ههروهها کاتی نهخۆش کهوتی وهكو ئەیوب پیغه مبه ر بلی:
﴿أَنِّي مَسْنِيَ الصُّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّحِيمِينَ﴾ .

ئەگەر خه ئکی هه موو رویان له غهیری خوا کرد، تو
وهكو ئیبراهیم بلی: ﴿إِنِّي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ ﴿لَا أُحِبُّ
الْأَفْلَاحَ﴾ وهكو شوعه یب بلی: ﴿إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ
مَا اسْتَطَعْتُ﴾ .

ههروهها خوی پهروهردگار له قورئاندا باسی خۆشه و یستمان،
پیغه مبه رمان محمد (ﷺ) دهکات و دمه رموئ: پیغه مبه ری
خۆشه و یستم بلی: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ بهلام ئەومنده

ھەيە ﴿يُوحَىٰ إِلَىٰ﴾ ..

بەئى لە ھەموو ئەم شوپىنانەدا پىغەمبەرانى خوا ووشەى
(انى، انا) يان بەكارھىناوہ. بەلام ھىچ جوړہ خوږەسندىەكى
تیدا نى يەو بە پىچەوانەوہ ملکہ چى نواندنه بەرامبەر خواى
گەورەو سوپاسگوزارىەتى.

بەئى ئيمانداران: پىغەمبەرى خوا (ﷺ) وشەى (انا) ى
بەكارھىناوہ. بەلام چوڻ؟.

جاريكيان كەسك لەبەردەمى خوشەويستدا قسەى دەگرد،
لە ھەيبەتى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) دەلەرزى و دەستى خۆى
دەگلۆفى و دەمى ووشك ببوو، پىغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرمووى:
(هُوَ عَلَىكَ، فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ، إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ) رواه ابن
ماجه (۳۲۱۲).

لەسەر خوۆ ئارام بە، مەشلەژى، بۆچى دەترسى، بە راستى من
تەنھا كورى ئافرەتيكم كە لەبەر ھەژارى گۆشتى وشكراوہمان
دەخواردو دايكم تواناى كرپنى گۆشتى تازەى نەبوو!..

بە شانازىەوہ دەيفەرموو: من شوانيم لەم شيوو دۆلانەدا بۆ
خەلكى كردووہ بەكرى و پارەيەكى كەم وەرگرتوہ!.

دەى با (من) و باسكردنەكانى ئيمەش ئاوا بى و باسى
راستىەكانى ژيانمان بكەين و بلىين: من ئاوا بووم و ئەمرو كە

ئاوام ئەوۈ فەزىل و بەخشى خاويە بەسەر مەوۈ، نەك خەبات
و ھەوتى خۆم!..

ئىماندارى بەرپىز: تۆش با (انا) من مەنكەت بۆ باسكردنى
كارى چاكەبى، بۆ ئەوۈبى بلى ي منىش ھەم كە بەرگرى لەم
ئىسلامە بكام و بۆ سەربەرزى و سەربەستى خۆم نەھىلەم
ناخەزانى ئىسلام زەرەر لە ئىسلام و مەسۇلمانان بىدەن، ھەروەكو
ئەبۇبەكرى صديق كە فەرموى: (أَيْنَقُصُ الدِّينُ وَأَنَا حَيٌّ) تۆش
بلى: من بۆ ئىسلام دەژىم. من لەسەر رېيازى ئىسلام دەژىم.
مردنم باشتەر ئەگەر ئىسلام شىكست بى.

ئاي چەند خۆشە مەسۇلمان وەكو دەربېرىنى لوتف و بەزەبى
خوا بەسەرىوۈ بلى: سوپاس بۆ خوا ئەوۈندە سالاھىيە نوپىزىكى
جەماعتەم نەفەوتاوۈ. ھەروەكو سەئىدى كورى مۇسەيب
دەيفەرموو: سوپاس بۆ خوا پەنجا سالاھىيە نوپىزى جەماعتەم
نەفەوتاوۈ.

بەرپىزان: بابەتلىكى گرنگى تر كە لەم باسەدا پىۋىستە
ئامازەى پى بىكەين ئەوۈبە كە: پىۋىستە لەسەر دەولەت و
دەسلەت، كە ئازادى بدات بە ھاۋلايتيانى كە بە ئازادى بلىن:
(من) ئەوۈم و ئەوۈم داوايە. بە ئازادانە رەمى و بۆچونى ناو
ناخى خۆى دەربېرى.

لەرپۇژگارى ئەمىرپۇدا لەرپىگەى رۇژنامەو راگەياندىنەو،
 ھاۋلاتى ئازادانە بونى خۇى بسەلمىنى، بە ئازادى بنوسى،
 رەخنەى بەجى بگرى، پىشنىار بکات و بلى منىش ئەمە
 بۇچونمە.

ھەر ووشەى (صحافة) لە (صفحة - رپو بەرپو) ھەو ھاتوۋە.
 ھەرۋەگو (مصافحة) تەۋقەکردن بەمانى دەست بخەرە ناو
 دەستم و مەترسە دەستم ئەمىنە، دلىابە خىرم پى يەو زىانم
 بۇت نى يە. بۇ ئەۋەى نىفاقى سىاسى دروست نەبى.

بەلى ھەر دەسەلاتىك رىگا بەخەلك نەدات قسەى خۇى بکات،
 چارەنوسى لەناوچونە، چونكە ۋەكو غازىكى پەنگ خواردوى
 لى دى و ئەگەر ھەناسەى دەرەچوو لە پرا دەتەقى.

بەلى ئىمانداران: ئاينى ئىسلام مرقى مسولمانى وا راھىناۋە
 كە ھەمىشە لە ئەنانىەت و خودپەسەندى و تەنھا خۇ بىننى
 بەدوربى. ئەۋەتا لەناو نوپۇدا، كاتى تەنھاى و بەتەنھا نوپۇ
 دەكەى، نالى: (إِيَّاكَ أَعْبُدُ وَإِيَّاكَ أَسْتَعِينُ)، بەلكو خۇت دەخەيتە
 ناو رىزى ئىماندارانەۋە دەلى (إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ) بۇ
 ئەۋەى بەتەنھا خۇت نەبىنى و توشى ئەنانىەت بى.

ھەرۋەھا كاتى مسولمانى دىتە مزگەوتەۋەو رىزى يەكەمى
 نوپۇزى جەماعەت پىرۋەو كەلىنىك نەماۋە، لەو كاتەدا ئەو

مسوولمانه بۆی نییه به‌ته‌ن‌ها نوێژ بکات، به‌لکو ده‌بی ده‌ست له‌شانی که‌سیک له‌ له‌پیزی یه‌که‌مه‌دایه‌ بدات و ئه‌ویش به‌هه‌نگاوێک به‌ره‌و دواوه‌ بگه‌رێته‌وه‌و به‌یه‌که‌وه‌و پیزیکی نوێ بۆ نوێژی جه‌ماعه‌ته‌که‌ دروست بکه‌ن! ئه‌مه‌ش له‌ پێناوی ئه‌وه‌ی نه‌وه‌کو که‌سیک ئه‌نانیه‌تی له‌ دڵدا دروست ببێ و چه‌ز بکات له‌ نوێژی جه‌ماعه‌تی ناو مزگه‌وته‌شدا به‌ته‌ن‌ها بێ و هاوشانی خه‌لکی نه‌بی!!..

به‌لێ ئیمانداران: مرو‌فی مسوولمان پێویسته‌ له‌سه‌ری خۆی بپاریزی به‌هه‌ر کارێک که‌وا به‌ره‌و ئه‌نانیه‌ت و خودپه‌سه‌ندی ببات. وه‌ چاره‌سه‌ریش ئه‌وه‌یه‌ که‌:

هه‌میشه‌ یادی خوا بکه‌ین و دُنیا بین له‌وه‌ی که‌ بۆ ماوه‌ی که‌مه‌تر له‌ چاوتروکانێ لوتف و په‌رهمی په‌روه‌ردگارمان له‌گه‌ڵدا نه‌بی تیا‌ده‌چین.

جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ با هه‌میشه‌ به‌م دو‌عا‌یه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌ خوای گه‌وره‌ بپاریینه‌وه‌و بڵێین (اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ وَلَا أَقْلُ مِنْ ذَلِكَ) خوای په‌روه‌ردگار مه‌مسپیره‌ به‌ نه‌فسی خۆم بۆ ماوه‌ی چاوتروکانێک و که‌مه‌تریش له‌ چاوتروکانێک، چونکه‌ من به‌که‌لکی خۆم نایه‌م، وه‌ ناتوانم پارێزگاری له‌ بچو‌که‌ترین پێدا‌ویستی لاشه‌م بکه‌م که‌ تۆ پێت

بەخشيوم، لەبەر ئەوە چۆنت پێ بەخشيوم، ئاواش ھەر خۆت پاريزگاريم لى بکە.

نمونەيەك: لە فرمىسكى مرۆفدا جۆرە ماددەيەك ھەيە كە دەتوانیت زياتر لە (سەد) جۆر بەگترياو ڤايرۆس بكوژیت، سەير لەو ھەدايە ئەگەر ئەو فرمىسكە (شەش سەد) جار ڤوون بكريتەو، ھەر ھەمان تواناو كاريگەرى خۆى دەمىنیت!!.

دەى ئەگەر چاو لەو ھەزاران شتەى كە تپيدايەو بەبى بوونى ھەركاميان، گرفتىكى گەورە لەچاودا دروست دەبیت، ئەگەر ھيچيان كەموكورپان بەسەردا نەيەت ھەر تەنھا فرمىسكى چاوەكە، ئەو ئاوە پاكرزكەرەو ھى تپدا نەمىن، مرۆف كوڤر دەبیت..

جا ئەگەر مرۆف زانا بى بەلاشەى خۆى و بەتەعبىرى ڤورئانى ﴿وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ جى بەجى بكات، ئەو بەراستى لە ئەنانىيەت ڤزگارى دەبیت.

ھەربۆيە دەبينين بە شپۆمەيەكى گشتى ئەو كەسانەى كە ئەنانى و مۆتەكەبيرو خۆپەسەندن. كەسانىكى نەزان و نا ئاشنان بە زانست و زانىارى، يان ووشكە زانىارىيەكيان ھەيەو يەك دوو ڤستە ڤيڤبون و ديندارى و خواناسيشى لەگەل نيه، ئەوجا لە جياتى ئەو ھى چاكرت خۆيان بناسن و لە ئەنانىيەت

دووربن. بە پېچەوانەو زياتر توشى كەيف بەخۇ ھاتن -
عجب - و ئەنانىيەت دەبن و وادەبىنن كە خەلگى ھەمووى
نەزانەو ئەودى ئەم دىنپايەى بەرپۆە بردووە ئەوہ!!

ئىماندارانى بەرپز: ھەر كەسك بەدەسەلاتى خۇى نازى و
ووتى: (أنا) من وادەكەم و وامكرد، ئەوہ خواى گەورە ھەر لە
دىيادا پېش قىيامەت سوک و ريسواى دەكات. وەكو نەمروود.

نمونەيەكى واقعى و بەرچاوى ئەم سەردە ۴: (ئارىل شارۋن)
ى سەرۆك وەزىرانى پېشوى ئيسرائىل كە تاوانى كۆمەلگوزى
زۆرى دەرھەق بە گەلى فەلەستىنى كرد لە ماوہى دەسەلاتىدا،
لە ھەمويشى خراپتر كۆمەلگوزى (سەبراو شاتىلا) يە كە
چەندىن ھاۋلاتى فەلەستىنى بونە قوربانى. شارۋن دواى
ئەوہى بە ھۆى جەلتەوہ بۆ ماوہى چەندىن سال بېھۇش بوو
مېشكى مردبوو بەلام دل و ئەندامەكانى ترى جەستەى كارىان
دەگرد، بۆيە تا مرد بە بېھۇشى چەند سالى لە نەخۇشخانە
چاودېرى دەكرا!!.

سەرچاوەيەك لە نەخۇشخانەى (شەبعا)ى تەلئەبىب كە
شارۋنى تىدابوو رايگەياند:

كە بەرپۆەبەرانى نەخۇشخانەكە داوايان لەكەس و كارى
كردووە كە بىيەنەوہ بۆ مائەوہو دكتۆرى تايبەتى لەمائەوہ

بۇ دابىن بىكەن. چۈنكى نەخۇشخانەكە رايگە ياندوۋە چىتر ناتوانىت چاۋدىرى بىكات. بەلەم بىنەمالەۋ كەس و كارى شارۋن ئەم داۋايەيان رەت كىردەۋە داۋايان لە نەخۇشخانەكە كىرد كە چاۋدىرى شارۋن بىكات و ھەرەشەى ئەۋەشيان كىرد كە سىكالا تۆمار دىكەن ئەگەر بىتۈۋ نەخۇشخانەكە خۇى لەم كارە بدىزىتەۋە. چۈنكى بىيان ۋايە دىبىت حكومت چاۋدىرى شارۋن بىكات.

بەرىزان: مەسۇلمان كاتى ۋەشەى (أنا) بەكار دىنى، بۇ ئەنانىەت نىيە بەلكو لە جى ى خۇيدا بەكارى دىنى و ھەق و راستى پى ئاشكرا دىكات و دىمكىتى ھەلپەرسىتىكى پى دىكات، بۇ پاراستىنى كەسايەتى و عىزەتى نەفسى خۇى بەكارى دىنى..

نەمۇمەيەك لە كوردستانەۋە: مەلا ھەسەنى دىزلى كە لەسالى (۱۲۷۵) ى كۆچى لەدايك بوۋە، لە كوردستانى رۆژھەلات، لە گوندى (ۋەيسيا) لە بىنەمالەى مەردۇخىيەكان. ئەم مامۇستايە ماۋەى (يانزە) سالى لە ۋلاتى (مىصر) دىخوئىنى، شاعىرىكى گەۋرەۋ تۈنەدار بوۋە. نازناۋى شەرى (ھىجرى)يە.. ئەم شاعىرە ئەۋەندە زانا بوۋە كە مامۇستا ملا عبدالكرىمى مەدرىس دىفەرمۇى: مەلا ھەسەنى دىزلى لە ھەمۇۋ عىلمەكاندا دىستىكى بالالى ھەبوۋە..

مامۆستا قانعی شاعیریش وتویهتی: ئەگەر وەك مەلا حەسەن
 شاعیر بومایە، دەنگی داماوێ كۆردم دەگەیانده هەموو دنیا.
 ئەم شاعیرە گەورە زۆر هەزارو دەست كۆرت بوو، تەنانەت
 لەبەر هەزاري كۆتیبەگانی فرۆشتون و نەماون!! چەندین
 پینە بە جل و بەرگیهوه بوو. یەكێك لە دەسەڵاتدارانی
 ئەو سەردەمە داوای لێكردووو بە ئێنی پێ داو بیکاته
 نوسەری تایبەتی و مودەریس و قازی مەحکەمە ئەم پیاو
 زۆر دەوڵەمەندو پلەدار بوو، لەو سەردەمەدا نێوانی لەگەڵ
 ئینگلیز زۆر خوشبوو. بەلام مامۆستا مەلا حەسەنی دزلی
 بەنامەیهك بە شیعر وەلامی دەداتەوهو دەلی:

قودرەت و سەرودت جاھو جەلادەت

پێشکەش بەوانە ی بیان شیرینە

سەد تف و لەعنەت لە قوربان قوربان

لە ئاغا فەرمووی یەگجەرم قینە

خۆم زەلیل ناکەم بۆ فەلس و دینار

ئەویش لە سایە ی عیززەتی دینە

پێم خوشە نانی جوێ رەشی عەبال

دوینە ی خەجیجەو فاتەو جەمینە

کالە و کلاشی ساختی هەورامان

نايدەم بە قۇنرەى چەرمى مەگىنە
 ئىسلام عىزەت و عىلم و كەرامەت
 كوردو شەرافەت پەسمى دىرىنە
 ھەى ھوو چەن دوورين من و نۆكەرى!
 ئەمەش ھەر جۆرى كاسەلىسىنە
 سەلام سەيىدى (وېرمەنە) دىنار
 خوويەكى پيسو زۆر ناشىرىنە
 ناكەومە پىنەى درۆى ئاغايان
 كەوش و كەراسى خۆم ئەكەم پىنە
 ئاخىر من قورىبان وا لەسەر سىنەم
 (الطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ) ە
 من ھەلۆى لووتكەى بەرزى دالانىم
 ھەرگىز ەك قالاو ناكەومە چىنە
 ھەسەن بۆ مەقام نۆكەرى ناكە
 سەدجار رىامە ئەو جۆرە ژىنە

ئاى خۆزگە ھەموو زانايانى ئاينى، پېشەوايانى ناو مېنبەرو
 مىجراب، ئاوا خاوەن عىزەتى بەرز بونايەو پەقىزى ھەموو ئەو
 پېشنىارو شتە ماددىيە كەم نىرخانەيان بىكرىايە كە لەلايەن
 دەولە مەندەن و دەسەلاتدارانەو دەخرايە بەردەستىيان، بۆ ئەو دەى

خشتىك لەقەلای ئيمان و عيزەت و شەھامەتى مەسۇلمانانەى
زانای مەسۇلمانان بېننە دەردەدە پاشان بە ئارمەزى ئەوان
قەسە بکەن و وتار بىدەن و ھتە دەرگەن!!

بەرپەزان: يەكە لە گەرتە ھەرە گەورەکانى وولاتانى پۇژھەلات
بەگشتى و بەتايبەتى ئەو وولاتانەى كە سالانىكى زۆر لەژىر
ستەم و چەوسانەودا ژياون و نىشتەمانان بۇيان بۆتە دۆزەخ و
بەندىخانە، سەرەنجام خۆشەويستى بۇ خاك و وولات نەماوە
كەز بوو. دەبين مەروۇقەکانى ھەريەكە تەنھا بەرژمەندى
خۆى دەبين و تەنھا ئىشى خۆى رايىى ببى، ئىتر خەلكى
زەردەر دەكەن، وولات كاۋل دەبى، خۆى سەرەنجام زەردەر دەكات،
بەلایەوہ گرنگ نى يە.

بە پېچەوانەى ئەو وولاتانەى كە ھاۋلاتيانى ھەر لە مەنالىەوہ
خۆشەويستى نىشتەمانەكەيان بۆتە بەشىكى لەبىر نەكراۋ لە
ژياناندا. با سەرەنجى ئەم بابەتە بەدين:

كەسەك كە چەند مانگىكى زۆر لە وولاتانى غەرىبىدا ژياوہ،
دوا وولاتىش كە تىيدا نىشتەجى بووہ وولاتى (نىوزلەندا) بوو،
لەو وولاتەدا بژىۋى ژيانى خۆى و ئەندامانى خىزانەكەى
بە دوكانى ميوہ فرۆشى پەيدا دەكرد، لە كاتى بەرپۆمەبردنى
دوكانەكەيدا ھىچ كات لە چۆنىەتى ھەلسوكەوتى كەپارە

بيانیه‌كان - واتە ھاوالاتيانى ئەو وولاتە (نيوزلەندا) - سەرسامى
خۆى دەرئەبىرى، بەلام كەريارە كوردەكان وایان لیکرد ھەردەم
رەبمەینیت لە داواکاری و پەیداویستیه‌كان - دانیشتوانى ئەصلی
وولاتەكە - ئەویش كاتى دەھاتن بۆ دوكانەكەى، كیسە یا
سەبەتەیه‌کیان دەھینا لەگەڵ خۆیاندا، بە پێچەوانەى خەلكى
خۆمان كە بەدەستى بەتالى دەھاتن و بۆ ھەر كیلویەك و
ھەر جۆریك، زەرفیکیان داوا دەكرد، بۆیە دوكاندارەكە ئەم
جارە پرسىاری لە كەريارە بيانیه‌كان كردو ووتى: بۆچی ئەم
كیسەو سەبەتانە لەگەڵ خۆتان دەھینن؟! خۆ زەرفمان لایەو
بى بەرامبەرە، چەندى بتانەوێت دەتوانن بەكارى بهێنن.

ئەو ژنەى كە پەتاتەكەى لە سەبەتەكەى دەكردو لیوێ
نزیك بوو، بەدەنگیكى نزم وەلامى دایەوێو ووتى: ئەگەر ئێمە
بۆ ھەموو جۆرە میوویەك و ھەر پێویستیه‌ك زەرف بەكار
بهێنین، شارەكەمان دەبێت بە ژێر زەرف و پاشماوێو، چونكە
كە گەشتینەوێو مال، كارمان پێى نەما، فرپى دەدەین، ئەمەش
دەبێتە ھۆى پەس بوونی ژینگەى شارەكەمان، ھەر كاتىكیش
ژینگەى شار تێكچوو، بزەنە ژیان و تەندروستیمان دەكەوێتە
مەترسى یەوێو ھەر رۆژەى نەخۆشیەك لەناومان بڵاودەبێتەوێو،
ئەمەى ووت و پارەى كەلوپەلەكانى پەیداو رۆشت..

بەئى ئەو كات تىگەشت بۇچى لەجىياتى زەرف ھەريەكەو
 سەبەتەيەكى پىيە.. ئەو وايدەزانى ئەوان لەبەر پارە ئەو
 سەبەتەنەيان ھەلگرتوو. واتە پارە بە زەرفەكە نادەن. بەلام
 نەك ھەر وانەبوو، بەلكو دەرگەوت كە لەبەر خوشەويستى
 نىشتەمانەكەيان و پاك راگرتنى ژىنگەى شارەكەيان بوو!

بەپىچەوانەى خۇمان، نەك لە وولاتى بىگەنە، بەلكو لە
 نىشتەمان و شارو گەرەكى خوشمان وامان بىرنەكردۆتەو،
 بەتايەتەى لەرۇژانى گەشت و سەيراندا دەبينىن چۆن زەرفە
 رەنگاو رەنگەكانى بەتال و پەر لە پاشماو، چۆن ئەو ناوەيان
 ناشىرىن و پىس كىردوو. كەس ھەست بەو بەرپرسيارىيە ناكات
 كە ئەمە مال و شارى خۇيەتەى، باشە ئەگەر ئىمە وەفامان بۇ
 نىشتەمانى خۇمان نەبىت، ئەى كى دەبىت. بۇچى وابىن؟!

دواى ئەو ھەموو خوشى و خوشگوزەرانى يە، بەلام ئىوارە
 كە دەگەرپىنەو ئەوئەندە پاشماو و پىسى بەجى دەھىلەن،
 وا دەزانىن جارىكى تر نەخۇمان، نە كەسىكى تر نايەتەو
 ئەم جىگايە.. كە ئەمەش ھەمووى بەرھەمى ئەنانىيەت و
 تەنھا خۇبىنىيە و حىساب بۇ كەسانى ترو بەرژمەندى گشتى
 نەكردنە.

بە ئومىدى ئەوەى رۇژگارېك بىتە پىشەو، ھەموومان لە

مناۋىكى بچوكەۋە تا كەسكىكى بەتەمەن ئەۋ ئەنانىيەتەمان
 فرى دابى و هيچ كات ھەر خۇمان و بەرژمەندىيە تايبەتى و
 كاتىيەكانى خۇمان نەبىنن. بەمەش بەختەۋەرو وولات ئاۋەدان
 دەبىن.

ئىمانداران: بەراستى كەسانى بەۋىژدان و خاۋەن ھەئوئىستى
 ناۋازەو بەرز، دورن لە ئەنانىيەت و خۇپەرستى. چۈنكە ئەۋ
 جۆرە كەسانە پەرۋەردەى ئىمانى پىي گەياندون، كە پىغەمبەرى
 پىشەۋامان (ﷺ) فەرۋىيەتى: (لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ
 مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ) رواه البخارى برقم (۱۳).

لەم جىھانەشدا بەراستى كەسانىكى زۆر ھەن كە دورن لە
 ھەموو ئەنانىيەتىك و بەراستى ئەۋەى بۇ خۇى پىي خۇشە، بۇ
 ھەموو خەلكىشى پىي خۇشە.

سەرنجى ئەم رۇداۋە ۋاقىيە بىدن: دۋاى ئەۋەى پىاۋىك
 كۈرە تاقانەكەى تۈشى رۇداۋى ئوتۇمبىل بوو، لە نەخۇشخانەى
 تايبەتمەندەۋە پەيۋەندى بە پزىشكى پىسپۇرەۋە كرا كە
 ئامادەبىت، دكتۇر ھەر زوو بە پەلە گەيشتە نەخۇشخانەكە.
 بۇ ئەۋەى نەشتەرگەرى لەناكاۋ بكات بۇ منالەكە.

پىش ئەۋەى بچىتە ھۆلى نەشتەرگەرى، باۋكى منالەكەى
 بىنى، دەھات و دەچوو، زۆر نىگەرەن بوو، باۋكى منالەكەش

کاتێ دکتۆرهکهی بینی، هاواری کرد به سهر دکتۆرهکه داو ووتی:
له بهرچی ئهوها درهنگ هاتی، ئهی نازانی ژيانی مناله کهم
له مه تر سیدایه؟!.

دکتۆرهکه به هیمنی وهلامی دایه وهو ووتی: له سه رخۆبه برام، من
له نه خوشخانه نه بووم، کاتێ په یوه ندیم پیوه کرا، ههر که هه والی
مناله کهی تۆشیان پیدام که پیویستی به نه شته رگه ری کتوپره و
ئهو نه شته رگه ریهش ته نها به من ده کریت و دکتۆری پسپۆری
ترمان نی یه له م بواردا، هه ولما داوه به زوترین کات بگه مه ئیره،
ئێستاش له سه رخۆبه و ئارام بگهرو پشت به خوا به سه ته.

باوکی مناله که به توندی هاواری کرد: ئارام بگرم؟! ئای
دکتۆریکی چهند خه م ساردی، باشه ئه گه ر کورپکی خۆت بوایه
وات دهوت؟! دکتۆرهکه زه رده خه نه یه کی کردوو ووتی: ئیسلام
ئه وه مان فیر ده کات له کاتی روداوو کاره سات و نا په حه تیدا،
ده بی ئارام مان هه بییت. ئه وه ی خوا حه زبکات ههر ئه وه ده بییت.
ژیان به ده ست خوایه، نه درێژ ده کریت و نه کورت، ئه وه ی
پیویست بیت بۆ کوره که ت ده یکه یین. برۆ ده ست نوێژ بشۆو
دوعای بۆ بکه باشتره.. باوکی مناله که به گالته پیکردنی که وه
سه ری بۆ دکتۆره که با دا، دکتۆر چوو ه ژوری نه شته رگه ری و
پاش ماوه یه ک هاته دهره وه ووتی:

مژدە بېت براكەم، ئىستا خالى كۆرەكەت زۆر باشەو
 نەشتەرگەرگەرگەي سەرگەوتوو بوو، دواتر يارىدەدەرگەم باسى
 حالەتى منالەكەت زياتر بۆ دەكات، ئىستا من درەنگە دەبى
 برۆم، كارىكى زۆر گەورەو گرنگەم ھەيە.

باوكى كۆرەكە كاتى منالەكەي ھاتە دەرەو بە يارىدەدەرگەي
 دكتۆرى ووت: ئەو دكتۆرە زۆر لەخۇبايى يە، پانەو ھەستا تاوگەو
 ھەندى پىرسىارى لى بگەم، دەربارەي حالەتى كۆرەكەم.

يارىدەدەرگەي دكتۆر چاوى پىرپوو لە فرمىسك و ووتى:
 دويىنى شەو كۆرەكەي دكتۆر لە روداويكى دلتەزىندا گيانى
 لەدەستدا، ئەمىرۆ خەرىكى ناشتى كۆرەكەي بوو، لەبەر
 ئەوھى كە تاكە دكتۆرە لە نەخۇشاخەنەكەمان كە پىسپۆرى
 نەشتەرگەرى بېت لەو بوارەدا، ناچار بووين كە تەلەفونمان بۆ
 كرد، ئەو پىش بەپەلە ھات بۆ ئەوھى ژيانى كۆرەكەي تۆ پزگار
 بكات. ئىستاش بۆيە زوو پۇيشت بۆ ئەوھى فرىاي ناشتىنى
 كۆرەكەي بگەويىت.

باوكى كۆرەكە دەستى كرد بەگريان و فرمىسك بەچاوانىدا
 ھاتە خوارەوھو ووتى: ئاي خوايە گيان، من چ بىپىزىيەكم كرد
 بەرامبەر بەو پياوھ گەورەو خۆراگرە.

خوایە گيان وەك ئەو دكتۆرە ئىماندارە ئىمەش فىرى ئارام

گرتن و لیڤوردەیی بکەیت. خواپە گیان دلێکی ئارام گرتومان
پێ ببەخشی لەکاتی ناخۆشیدا.

بەرپێزان: بەراستی ئەم جوۆرە کەسانە مەردن، دورن لە ھەموو
ئەنانیەت و خودپەسەندیەک. خۆزگە ھەموو ئەو کەسانە
خاوەنی پیشەو زانستێکن، خاوەنی پۆست و پلەپلەکن، ئاوا دور
بونایە لە ئەنانیەت و وەک ئەم پزیشکە خاوەن ھەلوپۆستی
بەرز بونایە. ئەو کات وولاتمان چەند ئاوەدان و میللەتمان
چەند خۆشگوزەران دەبوو...

بەلێ ئیمانداران: ھەرکەسێ تەنھا خۆی ببینی و ئەنانی بی
و وابزانێ تەنھا ئەو شتەو خەلکی تر هیچ نین و بەچاوی
سووک سەیریان بکات، سەرەنجام توشی نەھامەتی و پۆژی
رەشی تەریق بونەووەو شەرمەزاربون دەبێت. وەک نمونە ئەم
روداو:

یەکیک لەزانایانی زمانەوانی پێویستی بە گرینی کەلوپەل
بوو، بۆ ئەم مەبەستە دەبواپە بجێتە بەشیکی تری شارەکە،
بەمەش پێویستی دەکرد بە روباریکدا تێپەرێت کە شارەکە
کردبوو بە دوو بەشەو. لەو کاتەشدا تەنھا بەلەمیکی سادە
ئامادەبوو، ئەو بەناچاری رازیبوو کە بە بەلەمە سادەکە
بپەریتەو، لەبەر ئەوەی زاناکە خۆی بە خاوەنی زانست و

زانپاری دمرانی، ږوخساری بیزاری و بیتاقهتی پټوه دیار بوو، له بهر خۆپه وه دمیگوت که چۆن به و هه موو زانست و زانیاریه وه چۆته ناو به له میکی سادمو بچوکه وه، له گه ل به له مه وانیکي سادمو هه ژاردا، بیزاری زاناکه زیاتر بوو به تایبته که ههستی کرد که خاومن به له مه که نایناسیت و مامه لپه کی وای له گه لدا ناکات که شایانی پله و پایه ی نه و بیت.

زاناکه به به له مه وانه که ی ووت: نامناسیت؟! نه ویش به دپقه ته وه سه یری کرد تا بزانی له کوئ بینویه تی، به لام نه یتوانی بیناسیته وه، بۆیه به نه دمیکه وه ووتی: بمبوره، ږوژانه زۆر کهس دینه به له مه که مه وه، ناتناسمه وه.

زاناکه ووتی: تا ئیستا نه هاتومه ته به له مه که ته وه به هوی سه رقالم به وانه وتنه وه وه له زانکو، به که می له شار دهمه دمره وه، وادیاره تۆش زۆر له باره ی زانکو وه نازانیت، له وانه یه تا ئیستا سه ردانیشت نه کرد بیت، نه گینا نه ترانی که من فلانی کورپی فلانم.. زانایه کی به ناوبانگی زمانه وانیم!!.

ږوخساری به له مه وانه که له شه رمدا سور هه لگه ږاو به ږوخوشیه که وه ووتی: جاریکي تر داوای لیبور دن ده که م که نه مناسیته وه. شانازی به بۆ من و بۆ به له مه که م له م گه شته دا که سیکي وه کو تۆ هاوړیمانه.

زاناکه به فیزیکه‌وه ووتی: گوئ مه‌ده‌ری!!...

خاوه‌نی به‌له‌مه‌که چه‌ند پارچه شیرینه‌کی پیش‌کەش
به میوانه‌که‌ی کردو له‌لایه‌کی به‌له‌مه‌که‌یدا دانیش‌ت، که زۆر
به‌هێواشی به‌ ئاوه‌که‌دا تێده‌په‌ری، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ش‌دا زاناکه وای
هه‌ست کرد که به‌له‌مه‌وانه‌که‌ نرخ‌ی میوانه‌که‌ی نازانیت، ویستی
به‌هاو پله‌و پایه‌ی خۆی بۆ ده‌ربخات، بانگی کرد ووتی: ئایا
تا ئیستا هۆنراوه‌ی فۆلکلۆرت خویندۆته‌وه؟ یان هۆنراوه‌ی
شاعیره‌ کۆنه‌کانت له‌به‌رگه‌ردوه؟! به‌له‌مه‌وانه‌که‌ سه‌یرتکی کردو
به‌ساده‌یه‌که‌وه ووتی: نه‌خیر هیچ کام له‌وانه‌م نه‌خویندۆته‌وه.
زاناکه ووتی: خه‌فه‌تت بۆ ده‌خۆم، نیوه‌ی ته‌مه‌نت به‌ فیرو
چووه!!

دوای که‌میکی تر زاناکه‌ گه‌رایه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی گرنگی و
گه‌وره‌یی خۆی له‌سه‌ر به‌له‌مه‌وانه‌ هه‌ژاره‌که‌ تاقی بکاته‌وه،
پیی و ته‌وه: ئایا وتووێژی به‌ناوبانگی نیوان هه‌ردوو زانای
به‌ناوبانگ (سێبه‌وه‌یه‌ی و که‌سائی) ته‌سه‌بارته‌ به‌ بابته‌ی
(زه‌نبوری) بیستوه‌وه؟.

پیاوه‌که‌ زۆر سه‌ری سوپما له‌وه‌ی که‌ ده‌یبیستی،
به‌زمانیکی تیکه‌ڵ و پیکه‌ڵ وه‌لامی دایه‌وه: به‌داخه‌وه نه‌خیر
نه‌مبیس‌توه‌وه.

زاناکە دووبارە بە سەرسوڤمانەو ووتى: خەفەتت بۆ دەخۆم
نيوەى تەمەنت بە فيرۆ چووە!!

دواى كەمىكى تر دووبارە گەرايەو بە پرسیار كردن و ووتى:
لەوانەيە دەستت دانا بێت لەسەر بەمەبەستەكانى زمانەوانى
لاى (جەريرو فرەزدەق)، ئايا چى لەيەكتريان حيا دەكاتەو؟!
بەلەمەوانەكە بىزار بوول لە پرسیار كردنەكانى ووتى:
نەخىر تا ئىستا ئەو شتانەم نەبىستوو.

زاناکە هەستى كرد كە خەريكە مەبەستەكەى خۆى
دەگەيەنیت. دووبارە پێى ووت: خەفەتت بۆ دەخۆم بەراستى
نيوەى تەمەنت بە فيرۆ چووە!!

خاوەنى بەلەمەكە بىزارى خۆى شار دەموو خۆى خەريك
كرد بەكارەكەيەو.

پیش ئەووى بەلەمەكە بگاتە كەنارەكە بايەك هەليکردو
بەلەمەكەى لەراندمو، زاناکە بەمە بىزاربوو، بە دوودليەكەو
ووتى: ئەو چيە؟! بەلەمەوانەكە چارۆكەى بەلەمەكەى گرت
و ويستى وانەيەك فيرى زاناکە بكات، كە هەرگيز لەبيري
نەچيەو.

وتى: ئەمە بايەكى هياو، زاناکە لە جيگەى خۆى
دانىشتەو، پیش ئەووى شيوەى پوخسارى ئاسايى ببیتەو،

بەلەمەوانەكە لەناكاو پێی ووت: هەڵکردنی ئەم بایە مایە
ئەو دیە كە بایەکی بەهێز بەرپۆمە، لەوانەشە گەردەلولێك
بێت، كە هەرچی بەلەم و كەشتی گەورە هەیە هەڵی بگیرێتەو،
زاناکە بە بیستنی ئەو قسانە زۆر ترسا ووتی: ئەو كاتە چیمان
بەسەردییت؟!

پیاوێكە وەلامی دایەو: خەم مەخۆ، زۆرمان نەماو،
دەتوانین هەتا كەنارەكە مەلە بكەین، زاناکە بەسەرسامیەو
ووتی: مەلە بكەین؟!

بەلەمەوانەكەش بەو پەڕی متمانە بەخۆبۆنەو و هاوشێوەی
پرسیارە گالته نامیزەكانی زاناکە پرسى: بۆچی مەلە نازانیت؟!!
زاناکە ووتی: نەخێر. بەلەمەوانەكە پێی ووت: زۆر بەداخەو
بۆت، هەموو تەمەنت بەفیرۆ چوو!!

تەمەنی زاناکە بەفیرۆ نەڕۆشت، رۆبارەكە بچوكەو هەرگیز
تۆفان و گەردەلول تیا هەلناكات. زاناکە وايدەزانی دەتوانی
هەرچی پێی خۆش بێت بیلێت و زۆر بەشان و بالی خۆیدا
هەلبدات. بەلام بۆی دەرکەوت كە زۆر شت هەیە كە ئەو
نايزانیت و بەو كێداری پێزی كەسانی تر لە دەست دەدات،
لەوانەشە ببێتە هۆی رِق لێبۆنەوێ كەسانی تر..

بەلێ هەرکەسێ ئاوا ئەنانی بێت و وابزانێ تەنها هەر

ئەو ھەيەو گالتهی به پيشه و عهقلی خه لکی بێت، ئاوا به
 دلنیاپیهوه له نزیکتین کاتدا، خۆی تێدهگهوی، ئەمجا دهزانی
 که ئەمیش هیشتا له زۆر شتی کهمهو ئەو بههرانهی کهسانی
 تر که ئەم به بچوکیان دهزانیت هه یانه، ئەم نیهتی و زۆر
 لهخوار ئەوانهوهیه.

بههیوای دوربون له ئەنانهت و خودپهسهندی و
 بهخۆداچونهوهو خۆناسین.

﴿رَبَّنَا ءَايِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا
 عَذَابَ النَّارِ﴾

اللهم آمين

سه رچاوهكان:

۱. قورنانی بیروۆز.
۲. نامیلکهی (لاشه ی ئاده میزاد) جلال الدین نجم الدین. ل ۸.
۳. گوڤاری بریار، ژ ۴۷، ل ۲۱. وه ژماره: ۵۳، ل ۴۴.
۴. گوڤاری (دوانگه) ژماره: ۲۲-۲۳، ل ۵۳.
۵. رۆژنامه ی (باسک) ژماره: ۵۰۵، ل ۱۲.

﴿ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي
لِيَبْلُوَنِي ۚ أَشْكُرَ أَمْ أَكْفُرُ
وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ
لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ
رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ ﴾

النمل: ٤٠

